

Romska ženska mreža
“ZAJEDNO MOŽEMO”
Južna Srbija



O publikaciji

Pred Vama se nalaze tekstovi koje su aktivistkinje Ženskog prostora sakupile tokom 2006 godine istražujući slučajeve kršenja ljudskih prava Romkinja sa teritorije južne Srbije, i predstavljanje ženskih romskih organizacija sa tog prostora koje se bore protiv diskriminacije i ostvarivanje boljeg položaja Romkinja.

Romkinje u južnoj Srbiji su u specifičnom položaju, kako zbog velikog broja Roma i Romkinja koje žive na ovoj teritoriji, tako i zbog specifičnog ekonomskog položaja koji romska populacija ima u pretežno najmanje razvijenom regionu Srbije. Diskriminacija prema Romkinjama, često nevidljiva ljudima iz većinske zajednice ukoliko na to ne obrate pažnju, prati i obeležava čitav život žene Romkinje. Žene koje su dale svoja svedočenja o diskriminaciji su i mlade devojkice od 13 godina, i starice od 63, žene bez ikakvog formalnog obrazovanja ali i studentkinje na završnim godinama studija sa visokim prosekom ocena. Svima njima je zajedničko da su suočene sa stalnim nepoverenjem, vređanjem, odbijanjem, stereotipima i predrasudama od strane većinske zajednice, ali i u svojim porodicama.

U periodu Dekade Roma, tranzicije kroz koju naše društvo prolazi i vladinih programa za suzbijanje siromaštva, donošenja novih zakona o rodnoj ravnopravnosti i zabrani diskriminacije, neophodno je ukazati na obične ženske živote Romkinja koje važne odluke mogu da dotaknu i promene. Isto tako i koliko su njihovi problemi duboki i zahtevaju kompleksna rešenja. Slučajevi koje smo ovde navele se tiču oblasti koje su pokrivene Dekadom Roma: obrazovanje, zapošljavanje, zdravstvena zaštita i stanovanje, a navedeni su i slučajevi nasilja u porodici i zajednici.

Nadamo se da će Vam ova publikacija pomoći, kako u uviđanju važnosti ženskog romskog aktivizma i borbi za ostvarivanje ljudskih prava, a isto tako i u podršci i lobiranju za bolji položaj Romkinja.

Ženski prostor

U Nišu, decembar 2006.

Diskriminacija u obrazovanju

Slučaj 01.

U. A. 13 godina:

Datum: Školska 2005-2006.

Lokacija: OŠ "Branko Miljković" Niš.

Ja sam učenica sedmog razreda u OŠ "Branko Miljković". Moja razredna je nastavnica engleskog M. M. U mom razredu ima 24 đaka, ja sam jedina učenica romske nacionalnosti. Sedim sama u pretposlednjoj klupi u redu do zida. Ostali đaci iz razreda su me još od prvog razreda, ali retko vređali govoreći mi da sam prljava Ciganka. Međutim, od septembra prošle godine, njihovo vređanje je postalo nepodnošljivo. Postalo je svakodnevno, počeli su da me šutiraju dečaci. Dolazila sam kući plačući, žalila se razrednoj. Razredna mi je rekla da verovatno se ja diram prva, pa mi oni uzvrate. To nije tačno, nemam razloga da se diram prva, niti ja uzvraćam njima kada me diraju. Nemam ničiju podršku. I mama je dolazila par puta u školi, razredna joj je obećavala da će razgovarati sa decom i to nikada nije učinila.

Počinitelac: M. M., nastavnica u OŠ "Branko Miljković"

Znate, to su dečija posla. Nastojim da to lepim rešim sa njima. Oni su sada u pubertetu, bujaju im hormoni. Ne podnosim da jedni druge tuže, uvek im govorim da sami reše probleme. F. U. majka A.U. me je upoznala sa problemom njene kćerke i izgleda da ću morati da preduzmem neke mere pošto ste i vi obavešteni.

Slučaj 02

M.N. 15 godina:

Lokacija: Lebane

Datum: Oktobar 2006.

Ja imam 15 godina i nikada nisam išla u školu. Kad sam trebala da pođem u školu tata je mislio da me pusti, ali u to vreme je moja mama počela da oboljeva. Pokušavali smo sve i mislili samo da je najvažnije da ona samo ostane živa, ima vremena za sve. Tata je rekao neka deca ostanu nepismena i nepismeni mogu da žive. Moja mama je umrla. Posle toga je moj tata ostao bez posla i preselili smo se kod strica. Moj tata radi po ceo dan i ja moram da radim u kući. Ja sad moram da spremam i da pazim decu. Imam brata koji je išao u prvi razred i on više ne ide u školu i dve mlađe sestre koje su još male. Njih tata misli da pusti da idu u školu kad dođe vreme. On sada nema para da nas školuje.

Slučaj: 03

K.N., 15 godina

Datum: oktobar 2006

Lokacija: Lebane

Ja sam u školi sedela u zadnjoj klupi i nije mi bilo dobro na tom mestu gde sam sedela., Svi su me tukli. Čim otvorim vrata od učionice da uđem, odmah me svi diraju, peckaju me. Jedan dečak me je tukao najviše, udarao me je I po glavi. Ja sam rekla mojoj mami da me on dira. Rekla sam i učiteljici ali ona kaže da mi nije ništa, da se ja diram. Nikad mu nije rekla da bude miran. Moji roditelji su išli, ona kaže:"pa šta, oni su deca". I tako... Onda ga je moj otac tukao jer me je dirao.

Moja učiteljica nije bila dobro. Nikad nije došla da vidi šta sam ja pisala, nikad me nije pitala, nikad, nikad. Drugu decu je pitala . ja sam bila najgora u odeljenju. Učila sam pesmice a ona me nije pitala. Uvek mi je davala dvojke a nije mi pitala. Zašto, ne znam. Ja znam slova, i znam da pišem ali da čitam ne, kad gledam neku seriju mama mi čita.

Slučaj 04

V.M. 14 godina:

Lokacija: Lebane

Datum: Oktobar 2006

Ja sam prestala da idem u školu iako sam volela da učim, znam da se potpišem i da čitam. Ja i moja drugarica nismo primale užinu i često smo bile gladne u školi.

Najviše sam volela kad idemo u bioskop sa školom.

Moja mama je bolesna, otac je ubo nožem. Sad se on malo smirio otkad se i on razboleo. Moja mama ga neguje. Kad god bih otišla u školu mislila sam na mamu, da li će tata da je ubije. Nisam mogla da se skoncentrišem na ono što se dešava u školi. Moju sestru je ubio dever na nekoj svadbi. Ona nije htela da bude sa njim, i on je rekao ili će da bude njegova ili neće ničija. Pucao je u nju, i ona je uspela da kaže samo "mamo". Celo Lebane zna za taj slučaj. Posle toga mi je moj stariji brat rekao da ne smem da idem više u školu, ja sam dva dana posle toga išla i vise nisam smela od njega. Ako on ide negde ja odem u školu, ako on ostane kod kuće i ja ne smem da izađem nigde. Kad se vrati kući pita gde sam a mama kaže da sam otišla da se igram, pita gde je ranac, a mama kaže da je tamo negde. Na kraju sam prestala da idem.

Slučaj 05

A. K. 30 godina:

Datum: 22.12. 2006.

Lokacija: Prirodno matematički fakultet, Niš

Ja sam imala mnogo slučajeva diskriminacije tokom školovanja. Jedan slučaj me je jako potresao, na drugoj godini fakulteta. Tada sam otišla na konsultacije koje je držao asistent iz jednog predmeta. Čekala sam red da bih ušla a za sve to vreme je sa asistentom u kancelariji bio neki čovek, koji je, kako sam kasnije saznala profesor koji je nedavno došao da radi na fakultetu. Kad sam ušla rekla sam da me interesuje kad je kolokvijum i zamolila sam asistenta da mi objasni nešto iz gradiva. Taj drugi čovek, profesor, me je posmatrao i slušao o čemu ja razgovaram sa asistentom i u jednom trenutku mi je rekao: "Koleginice, pa vi ste druga godina?" ja sam odgovorila da jesam i pitala zašto. On je na to rekao: "Pa vi ste stigli do druge godine?"

Ja sam rekla da i ću stići i do treće i četvrte, a on kaže: "Čudi me da se niste udali." Rekao je i da ja treba da širim noge i rađam decu kući. On nije imao nikakvih povoda da mi to kaže, ja se njemu uopšte nisam obratila. Vređao me je i kao ženu, jer je rekao da su žene za rađanje a pošto je primetio moj ten, mene je posebno zbolelo to sto je rekao da sam ja za ovce a ne za fakultet.

Asistent je ćutao sve vreme i nije se mešao. Ja nisam imala kome to da prijavim, a i nisam smela, ipak je on profesor. Od tada nisam ni išla na konsultacije, bila sam jako potresena, nisam očekivala da može da mi se desi tako nešto. Na ispitu iz tog predmeta sam dobila devet, ali tu nije bio ni taj asistent koji nije ništa rekao dok me je ovaj vređao i samo se smeškao, a ni taj profesor koji predaje na nekoj drugoj grupi a ne meni. Zato sam se i usudila da odem na ispit, nikada ne bih otišla kod nekog takvog profesora da polažem.

Slučaj 06

K. N. 36 godina

Datum: oktobar 2006

Lokacija : Lebane

Ja nisam dala da ide ćerka, otac je hteo da gu da, ja gu nisam dala. Prvo i prvo, nemamo uslovi, ja ne radim, suprug ne radi. On je ranjen u ovaj rat. Pomoć ne primamo, samo primamo zimi, tri-četiri meseca, leti nam ništa ne daju. Za nju treba hrana svaki mesec, pa pored toga 'oće i 50 dinara da gu dam kad izađe na odmor, a ja nema odakle. Ne zna ništa u školu. Drugo, ona se izvukla , ima bezobrazne dece u školu, zatvaraju wc, dete ne sme da ode. Kol'ko puta dođe kući - plače, muškarci ulaze unutra i zaključavaju vrata i zašto da je dam da mi upropaste dete. Ne vodi se nikakav red u školu. I posle kome da se žalim, će

mi upropaste dete. Ako joj se nešto desi ja ću budem kriva. Posle će da mi kaže muž da ja nisam dobra majka što sam pustila da moje dete upropaste.

U peti razred rekla sam da nema da ide i tako je bilo. Nisam smela dalje da je pustim, zbog dece u školu, kad je išla prvi, drugi, treći razred koliko puta je došla kući i rekla da muškarci ulaze u wc i zatvaraju wc. I ja zbog toga nisam smela da je puštam više u školu. Išla sam kod učiteljice, ona kaže niko se drugi ne žali, gde bas kod nju. A ja kažem: "čuješ li ti učiteljice šta ja kažem, zar ja da pustim moje dete da je neko upropasti?" Učiteljica nije ništa uradila, nikome ništa nije rekla. Ja znam da sam ćerku unazadila zato sto je nisam pustila dalje u školu. Ta odluka i je i za mene i za nju bila važna ali ima svakakvi ljudi. Svaka majka se plaši za svoje dete.

Slučaj 07

R. S. 22 godine

Datum: Decembar 2006

Lokacija: Vranje

Ja ne znam razlog zbog čega su me diskriminirali u školi, bila sam ista kao i sva deca. Drugarice u razredu su me nazivale «Ciganko», i mene i moju rođaku koja je išla sa mnom u odeljenje. Nisu htele da se druže sa nama. Učiteljica nam je zabranila da pričamo romski jezik u školi jedna sa drugom. Ne znam da li je htela da naučimo bolje srpski ili joj se nije svidelo da pričamo romski. Te predrasude su me pratile i u daljem školovanju, uvek sam morala da dokazujem da sam ista kao i drugi.

Slučaj 08

S. M., 24 godine

Datum: Decembar 2006

Lokacija: Zaječar

Ja sam uvek doživljavala diskriminaciju na početku u školi, dok me drugovi i drugarice iz odeljenja ne upoznaju. Uvek sam morala da utičem na to kako će okolina da gleda na mene i da se trudim. Uvek sam morala da se dokazujem, i u osnovnoj, srednjoj i sada na fakultetu, da znam bolje od drugih jer se od mene nije očekivalo da pokazujem uspeh. Ako bih dobila četvorku morala bih da znam za 5. Kada sam počela da radim imala sam dozu nesigurnosti i nepoverenja u sebe samu kako ću uspeti da odradim posao jer će ljudi da imaju predrasude kad me vide, a radim sa ljudima i oni moraju da imaju poverenje u mene. Na klinici u kojoj radim uvek čujem da Rome između sebe oslovljavaju sa «onaj Ciganin/Ciganka» nikad nisu pomenuli ime i prezime pacijenta dok prema drugim pacijentima to nije slučaj. Te pežorativne nazive svi koriste, od portira do doktora. Ja se tamo osećam loše i vrlo neprijatno, jer sam i prisutna kad to govore.

Slučaj 09

A. D., 14 godina

Datum: Novembar 2006

Lokacija: Osnovna škola "Radoje Domanović" Pirot

Ja sam učenica osmog razreda. Već duže vreme ima problema sa jednim dečakom iz odeljenja koji me stalno vređa po nacionalnoj osnov. Govori mi da sam Ciganka. Često se dešava i da me fizički maltretira, gura me i udara. Dešava se i da me gura na stepenicama u školi. U novembru me je opet gurnuo na stepenicama i meni je prekipelo. Udarila sam ga nogom a on se razbesneo i udario me je pesnicom u stomak. Meni je od tog udarca bilo jako loše, nisam imala kome da ispričam i ispričala sam majci. Ona je bila besna i otišla je u školu da razgovara sa njim. On je bio jako neljubazan i to je nju još više razbesnelo. Počeli su da se vređaju i ona ga je udarila. Taj dečak je otišao kod dežurnog policajca u školi i rekao mu je da ga je moja mama prebila i sa svojim ocem je podneo tužbu u SUP-u. Rekli su da ga je moja majka tukla. Pedagog i direktor su rekli ocu tog dečaka da povuče tužbu a mojoj majci su se drali. Na to da sam ja bila maltretirana od tog dečaka su rekli da su to samo dečija posla.

Slučaj 10

M. A., 21 godina

Datum: Decembar 2006

Lokacija: Osnovna škola "Radoje Domanović" Pirot

Radim kao romska asistentkinja u osnovnoj školi "Radoje Domanović" u Pirotu. Prošlog meseca sam bila u redovnoj poseti odeljenju koje pohađaju dve romske devojčice. Učiteljica je bila jako loše raspoložena kada me je videla da dolazim i rekla mi je da trebam uvek prvo da joj se najavim kada planiram da dođem. Dok smo razgovarale o tim devojčicama, rekla je da misli da su one vrlo neinteligentne, jedna od njih posebno, da je njen IQ mnogo manji nego kod ostale dece, a da je druga devojčica jako lenja i ne trudi se nimalo. Izjavila je: "Ja postupam sa svom decom jednako, ali ove dve nisu inteligentne". Dok sam bila prisutna na času, čula sam kako druga deca vređaju ove dve devojčice i rugaju im se jer one žive u "Cigan mali". Pitala samu učiteljicu kako planira da reaguje na to ali je ona tvrdila da ništa nije čula, iako se to desilo na sred časa i svi su mogli da čuju.

Slučaj 11.**E.A.** 20 godina**Datum:** 27.12.2006**Lokacija:** Niš

Živim sa starijom sestrom i roditeljima. Završila sam srednju školu. Dok sam išla u osnovnu školu imala sam probleme: bila sam jedino romsko dete u odeljenju, niko nije hteo da priča sa mnom, dečaci su me zvali "prljava Ciganko". Mnogo puta sam plakala zbog toga kod kuće i moji roditelji su išli da pričaju sa učiteljem ali je učitelj stalno govorio da to i naročito važno, da deca treba sama da rešavaju svoje probleme. Nisam želela da idem u školu zbog toga, i roditelji su me prebacili u drugu školu gde nisam imala toliko problema. U srednjoj školi nisam imala nikakvih problema. Kada sam završila školu želela sam da nađem posao. Dva ili tri puta kada sam se javila za neki posao dobijala sam odgovor: "Ne zapošljavamo Cigane". Želela sam da nađem posao bilo gde, ali, počela sam da osećam bol u dojci. Nekoliko meseci sam to krila od roditelja jer me je bilo stid, ali pošto je bol postajao sve jači rekla sam majci. Odvela me je odmah kod doktora i posle ispitivanja su mi rekli da imam grudvicu u dojci i da moram na operaciju. Bila sam uplašena ali sam znala da moram da se operišem. Operacija je dobro prošla, trajala je dva sata. Brzo sam se oporavila. Ta operacija je bila prošle godine i nije bila pokrivena zdravstvenim osiguranjem koje imam preko Biroa kao nezaposlena. Moji roditelji su pozajmili novac i platili mi operaciju.

Slučaj 12.**E.A.** 33 godina**Datum:** Decembar 2006**Lokacija:** Niš

Ja imam troje dece, završila sam samo osnovnu školu jer je moj otac bio protiv toga da školuje žensko dete - hteo je da nas uda što pre može i moje starije sestre i ja smo se udavale sa po 16 godina. Nismo ni znale kakvi su nam muževi pošto ih je naš otac birao za nas. Moj muž je dobar čovek, radi puno. Ja brinem o kući i deci a on ide na posao. Porađala sam se u bolnici ali nisam išla na preglede u trudnoći jer sam mislila da to nije tako bitno. Sećam se da sam bila u bolnici, trudna sa trećim detetom, i da sam imala bolove u nogama. Rekla sam to sestri i ona je na to rekla: "Vi Cigani mnogo lažete, kako mogu da tebole noge, to nije moguće". Onda sam otišla kod doktora i rekla mu da me bole noge i on mi je objasnio da je to normalno za porodilje i da će brzo da prođe. Ja se nisam baš brzo oporavila, ne znam kako ali sam dobila neku infekciju i krvarila sam mnogo, pa su mi dali neke lekovi i zakazali mi kontrole svake nedelje. Nakon dva meseca sam bila u redu.

Moja deca ne idu u školu jer ih učitelji vređaju, kažu im da su prljavi Cigani, da njima ne treba škola, da lažu puno, čak su ih nekoliko puta i udarili. Išla sam i kod direktora

nekoliko puta i on je rekao da će rešiti taj problem ali se ništa nije dogodilo. Moj sin se vraćao kući plačujući svaki dan i ja sam rešila da ih prebacim u drugu školu ali mi nisu dozvolili u školu jer je bila sredina školske godine. Nisam znala šta drugo mogu da uradim. Ja sam posvećena mojoj deci, nemam vremena da brinem o svom zdravlju čak i kad me boli stomak i verovatno imam neki ginekološki problem. Ne koristim kontracepciju, moj muž me čuva da ne ostanem trudna opet.

Slučaj 13.

Lj.D. 31 godina

Datum: 28.12.2006

Lokacija: Niš

Prvo želim da kažem da je bolje da se bude muško nego žensko. Žene ceo život provedu brinući se o nekom, nikad za sebe. Ja nisam išla u školu, moji roditelji nisu mali para da me školuju. Počela sam da radim kad sam imala 12 godina pomažući majci u kopanju na nadnicama po selima u okolini Niša. Imam šestoro braće, svi su završili osnovnu školu. Ja sam se udala kad mi je bilo 20, roditelji su mi izabrali muža. Ja nikada nisam bila zvanično zaposlena, zdravstveno osiguranje imam preko Biroa. Decu sam rodila u bolnici ali nisam imala preglede kada sam bila trudna jer su mi komšike rekle da to i nije baš potrebno. Obično, kad mi nije dobro ja se sama izlečim, odem u apoteku i kupim neki lek. Srećom, moj muž me podržava, probleme rešavamo dogovorom. Ja se brinem za svoju ćerku, ona je treći razred osnovne škole i stalno dolazi kući uplakana. Sedi sama u zadnjoj klupi u učionici, jedino je romsko dete u odeljenju. Druga deca je šutiraju i udaraju svaki dan, i ko se nešto desi u odeljenju, ako neko razbije prozor na primer, sva deca okrivljavaju nju. Učiteljica nije ništa preduzela oko toga, ja sam nekoliko puta išla u školu. Izgleda da moram da odem kod direktora da se žalim njemu.

Diskriminacija u zapošljavanju

Slučaj 01.

S. J. 29 godina:

Datum: 04.10.2006.

Lokacija: Fabrika za preradu paprika, Blace

Krajem septembra meseca na radiju čula sam oglas da fabriци za preradu paprika treba 10 radnica koje bi konkretno radile na spremanju ajvara. Ja i moje komšinice K.P. i Z.P. smo se telefonom na broj 037832262 prijavile. Ispunjavale smo sve uslove, tačnije jedini uslov je bio da smo punoletne i da živimo u Blacu. Svaka od nas je razgovarala telefonom sa Direktorom, S. O. koji je dao isti odgovor svakoj: "Dodite 02.10. u 8 časova ujutru na

autobusku stanicu, gde će vas čekati vozač autobusa koji vozi radnice do fabrike. Bile smo presrećne. Dnevnicu je 720 dinara, trebale smo da potpišemo ugovor da radimo do aprila meseca. 02.10 u 8 časova sve tri smo bile ispred autobusa i otišle na rad u fabriku. Međutim, 04.10. u 8 časova vozač autobusa nam je rekao da nas tri smo dobile otkaz i da neće da nas vozi u fabriku. Zbunjene, odlučile smo da pešačimo do fabrike (5 kilometara). Negde oko 10 časova bile smo u fabrici gde nas je dočekala M. O. supruga direktora, inače šefica personala u fabrici. Rekla nam je: "Vas tri vise ne radite, neću ja da mi vi dirate papriku vašim smrdljivim rukama, zaposliću ja moje Srпкиnje". Nas tri smo izuzetno vodile računa da su nam ruke čiste, i tada dok smo radile i inače. Nismo ni dobile dnevnicu sto smo dva dana radile.

Počinitelj S. O.:

Ja sam obavljao samo telefonske razgovore sa kandidatkinjama, nemojte mene da pitate šta se dalje dešavalo sa njima, pitajte moju suprugu.

M. O.:

Fabrika je u privatnom vlasništvu mog supruga. Ja sam šef personala, vodim računa kako se rad obavlja. Mi imamo potpunu slobodu u izboru radnika naše fabrike. Ja ajvar koji oni proizvedu ne mogu da prodam ako se pročuje da su Ciganke ga pravile.

Slučaj 02:

D. S. 24 godina

Datum: 20.04.2006.

Lokacija: Frizerski salon "Dana", Žanova 1, Jagodina.

Ja sam završila gimnaziju i kurseve za krojenje i šivenje i za rad na računaru. Već 5 godina uredno se prijavljujem na evidenciju nezaposlenih. Majka sam dvoje maloletne dece, suprug je takođe nezaposlen i radi privatno na građevini. Primamo dečiji dodatak za decu. Čuvši da frizerskom salonu u blizini je potrebna žena koja će čistiti, otišla sam 10.04.2006 kod vlasnice salona, D. K. i pitala je da li mogu ja da čistim salon. Dogovorile smo se da svake večeri posle 21 sat ja temeljno čistim salon. Već istoga dana, 10.04, ja sam oko 21 čas bila u salonu i počela da čistim. To je trajalo 10 dana. Svakoga dana sam išla uveče i čistila salon. Međutim, 20.04. oko 22 časova došla je vlasnica salona Dana i rekla mi: "Ne vredi, vi Ciganke ste prljave, slabo mi ti ovo čistiš, evo ti 1000 dinara i nemoj molim te više da dolaziš, naći ću ja neku drugu ženu da čisti salon. Uzeću neku Srпкиnju, ne znate vi Ciganke da čistite". Ja sam uzela novac koji sam pošteno zaradila i otišla. Nakon par dana, prolazeći pored salona uveče videla sam da je ona zaista zaposlila neku Srпкиnju da joj čisti salon.

Počinitelj D.K.:

Koga ću ja zaposliti u svom salonu je moja stvar. Činjenica je da su Cigani aljkavi, nemam ni poverenja u njih, možda mi pokrade neka Ciganka salon i onda šta ću ja.

Doduše dok je čistila D.S. nisam primetila da mi je nešto falilo u salonu, ali nisam htela da rizikujem sa njom.

Slučaj 03.

E. A. 28 godina

Datum: 26.01.2006.

Lokacija: Centar za socijalni rad "Sveti Sava" Niš.

Od pre par meseci sa suprugom i dvoje školske dece stanujemo kao podstanari. I suprug i ja smo nezaposleni, snalazimo se kako znamo i umemo, odradimo po neki posao koji nađemo privatno kako bi preživeli. Međutim, s obzirom da je jako hladno, mogućnosti za pronalaženje posla su manje. Čuvši da imam pravo na jednokratnu novčanu pomoć, nikada ništa nisam primala, otišla sam 26.01. oko 11 časova u Centar za socijalni rad. Uputili su me u kancelariju broj 29 da bi znala šta mi je potrebno od dokumentacije. Otišla sam u kancelariju, tamo je radila gospođa srednjih godina. Gledala me je čudno, od glave do pete, ja sam joj rekla zbog čega sam došla, a ona je meni odgovorila: "Što ne prodaš taj prsten na ruci da bi imala para? Ali vi volite da se kitite zlatom a da nemate za hleb". Ja sam je zamolila da mi samo da papirić na kome piše koja dokumentacija mi je neophodna i rekla joj da se uzdrži od takvih komentara. Imala sam na desnoj ruci venčanu burmu i zlatne minduše koje sam dobila kada sam se udala pre 12 godina.

Počinitelj D. N., daktilografkinja Centra za socijalni rad:

Jako je teško raditi sa tim ljudima. Pitate me sa kojim ljudima? Pa sa Ciganima. Drski su, nevaspitani, bahati. Pomenuta gospođa je došla sva u zlatu okićena, zaista ne znam na osnovu čega bi joj se odobrila jednokratna novčana pomoć.

Slučaj 04:

S. S. 24 godine

Datum: 28.03.2006.

Lokacija: Nacionalna služba za zapošljavanje, Niš.

Na svaka 3 meseca imam obavezu da se prijavljujem na evidenciji nezaposlenih. Juče mi je bio poslednji dan da to učinim te sam oko 11 časova i 30 minuta otišla u Nacionalnu službu za zapošljavanje. Red je bio ogroman, ali sam znala da moram da čekam jer se nikakvo zakašnjenje ne toleriše. Sumnjala sam da ću doći na red s obzirom da je ispred mene bilo 20-ak ljudi a jako sporo se evidencija vrši. Radno vreme je do 13 časova. Ja sam stigla na red u 12 časova i 55 minuta. Kada sam ušla u kancelariju, gospođa koja je radila mi se obratila rečima: "Mogla si prvo da se opereš, smrdiš na kilometar, ajde vrati se kući pa dođi sutra". Ja sam joj rekla da sam čekala u redu više od sat vremena, da mi je danas poslednji dan za prijavljivanje i da ako smrdim da je to jer

je napolju vruće a u hodniku zagušljivo. Ona mi je na to odgovorila da nije dužna da prima prljave Ciganke i to na par minuta pred kraj radnog vremena i da dođem sutra ranije čista.

Počinitelj: B. M., radnica Nacionalne službe za zapošljavanje:

Znate li vi koliko ljudi uđe u moju kancelariju? Zar očekujete da se setim svakoga ko dođe? Praksa mi je da vratim one koji smrde, bili oni Cigani ili ne. Kako vi ne smrdite a Ciganka ste. Mora da se vodi računa o higijeni.

Slučaj 05:

M. J. 27 godina

Datum: Krajem novembra 2005 godine.

Lokacija: Firma "Fam" Trstenik.

Završila sam srednju mašinsku školu-smer metalostrugarski (numeričke mašine). Već 2 godine sam na evidenciji nezaposlenih, stalno pratim radio i štampu kako bih pronašla bilo kakav posao. Krajem novembra na lokalnu radiju "Trstenik" čula sam oglas da firma "FAM" traži radnike i radnice raznih kvalifikacija. Pozvala sam broj telefona koji su pročitali u oglasu, javio se vlasnik Mirko Todorović. Objasnio mi je da se radi o poslu koji je u mojoj struci, rekao mi da je početna plata 8000 dinara i da dođem sutradan na razgovor. Otišla sam sutradan kod njega na razgovor, čim me je video rekao mi je: "A ja ne primam Cigane". Ja sam rekla: "Dobro, a što ste mi onda juče telefonom rekli da dođem". On mi je rekao da izađem napolje i ja sam napustila njegovu kancelariju.

Počinitelj T. M.

Jeste, bio je oglas krajem novembra prošle godine, trebalo mi je desetak radnika u firmi. Ne sećam se da je neka žena dolazila, ipak je dosta vremena prošlo. Ja puno radim, nemam mnogo vremena, mnogo ljudi viđam. Nemam ja ništa protiv Cigana, kućna pomoćnica mi je Ciganka.

Slučaj 06

J. M. 20 godina

Datum: 10.1. 2007

Lokacija: Niš

Ja volim da radim, radila sam u berbi i kod Kineza. Kod Kineza je mnogo mala plata a radi se ceo dan. Plata mi je bila 5 000. dinara. Prijavila sam se i u agenciji za zapošljavanje, čekam da me pozovu. Kad god je neki oglas za posao, ja se javim ili odem lično. Sve bude u redu dok telefonom ja ne kažem svoje prezime, ili ako se lično pojavim, tada vide da sam Romkinja. Nedavno sam se javila na oglas da radim ili da

čistim u nekom kafiću, kad sam došla rekli su mi da im ne treba radnica. A na izlogu je pisalo da im trebaju radnice, da budu konobarice i žena da čisti kafić, meni nije bilo važno za koji posao bi me primili. Kad sam čula da me odbijaju ja sam se samo okrenula i otišla. Znala sam zašto neće da me prime, to je zato što sam Romkinja iako mi nisu otvoreno rekli zašto.

Slučaj 07:

S. S. 29 godina

Datum: 10. 1. 2007.

Lokacija: Niš

Ja sam studentkinja medicine, apsolventkinja. Moji roditelji su u slaboj materijalnoj situaciji i ja sam prinuđena da povremeno radim uz studiranje. Nikada nisam bila formalno zaposlena. Često se dešava da kada tražim posao kod privatnika kažu da sam previše kvalifikovana za taj posao i neće da me zaposle. Dešava se da kada zovem telefonom ili se pojavim lično, sve je u redu jer sam bleđa i plava, ali kad treba da ostavim ime i prezime oni se uvek začude. Posle me nikada ne pozovu. Često me pitaju kakvo je to prezime i čije je. Začude se da sam Romkinja pošto studiram i plavuša sam. Nedavno sam tražila posao i u jednoj nevladinoj organizaciji koja se bavi ljudskim pravima jer sam čula da im trebaju ljudi. Kada sam i tamo ostavila svoje ime i prezime, devojka koja radi tamo me je zgranuto pitala kakvo je to prezime. Ni oni mi se više nikada nisu javili. To mi se dešavalo i tokom školovanja, većina profesora me je pitala odakle mi to prezime, jednom mi je bilo dosta toga pa sam rekla da sam poreklom iz Tunguzije. Koleginice i kolege mi nikada nisu ništa rekli u lice, ali posle čujem da su pričale iza mojih leđa: "Kako ta Ciganka može ovo, kako može ono..." Ne očekujem da ću kad diplomiram da nađem posao u Nišu, jer u Nišu nalaze posao lekara samo lekarska deca i oni koji imaju debele veze.

Slučaj 08

A. S., 28 godina

Datum: Decembar 2006.

Lokacija: Gradska bolnica, Prokuplje

Pošto sam bele puti nisam se susretala sa diskriminacijom sve do trenutka dok ne kažem svoje prezime. Onda me gledaju sa čuđenjem. Što se tiče posla, desilo se i to da sam angažovana u romskoj organizaciji i da sam upoznata sa Strategijom za integraciju Roma ali i novim Ustavom Republike Srbije, gde se priznaju posebne mere za nacionalne manjine. Na osnovu toga, smatram da treba da dobijem posao u svojoj struci pedijatrijske sestre. U bolnici gde sam stažirala, a nisam bila primljena u stalni radni odnos, čula sam razgovor iza

mojih leđa između doktora pedijatra i upravnice: "Ako oni budu došli moraćemo da je primimo da radi ovde". Mislili su na Rome. U glasu sam osetila da na to ne gledaju blagonaklono već kao nešto što bi im se nametnulo, a sa čim se oni uopšte ne slažu. U tom periodu sam i sa kolegom iz romskog udruženja otišla kod upravnika bolnice radi pregovaranja oko zaposlenja nekoliko lica romske nacionalnosti u zdravstvu, jer smatram da, ako je 30% žena koje se porađaju u porodilištu romske nacionalnosti, onda i Romkinje imaju pravo da rade u bolnici. Upravnik je rekao: " Romi! Ja uopšte ne verujem u to. Zapošljavanje Roma ne dolazi u obzir." Nije zaposlio nijednog Roma/Romkinju do sada. Šta nam вреди zakon kad ga ne poštuje niko. Pojedinci trebaju da priznaju drugim ljudima njihova prava.

Slučaj 09

M.R.

Datum: 2004 godine

Lokacija: Dom zdravlja, Vranje

Ja sam sa svojom koleginicom, medicinskom sestrom A. M. koja je isto kao i ja romske nacionalnosti, i sa još tri Srpkinje stažira sam na odeljenju opšte prakse u Domu zdravlja u Vranju tokom 2004. godine. Radile smo prvo 6 meseci, pa posle još 6. Imale smo sklopljen ugovor na taj način da Dom zdravlja ne bi potpisao sa nama ugovor o stalnom radnom odnosu. Sve smo prihvatile da radimo na određeno vreme jer smo želele da ostanemo na poslu. Nakon svakih 6 meseci je trebalo da pauziramo sa radom 1 dan pa onda ponovo da potpišemo ugovor na 6 meseci. Kada je trebalo da treći put počnemo da radimo na 6 meseci, nas dve Romkinje direktor nije pozvao. Pozvao je samo te tri Srpkinje, a nama je rekao da nemaju potrebe za toliko medicinskih sestara. Tokom našeg rada nije bilo reči da ima previše medicinski sestara, a i mi smo se zalagale na poslu. Nikada nismo išle na bolovanje i nismo kasnile. Moja koleginica je posle nekog vremena našla posao, ali ne na tom odeljenju, ali sam ja još uvek nezaposlena.

Slučaj 10

M. S., 44 godina

Datum: tokom 2001-te godine

Lokacija: Hitna pomoć, Prokuplja

Ja sam po struci medicinska sestra. Tokom 1997. godine sam konkurisala Službi hitne pomoći u Prokuplju na mesto medicinske sestre, ali mi je ponuđeno mesto čistačice. Morala sam to da prihvatim jer mi je bio potreban posao. Nakon 2001 sam počela da radim u svojoj struci. Ono što sam primetila jeste nepoverenje da ja kao Romkinja mogu da radim kao medicinska sestra. Lekari su me u prvo vreme stalno držali na oku kad god

bih trebalo da dajem terapiju. Primetila sam da druge sestre niko ne kontroliše. Osećala sam da me to jako vređa jer misle da ja ne mogu da radim ono za šta sam se školovala. Dešavalo se i da tokom intervencija po kućama pacijenti kažu: "Zar Ciganka da mi daje injekciju?" U tim slučajevima su lekari reagovali i podržavali me.

Slučaj 11

Lj. Đ. 22 godine

Datum: Januar 2006, Mart 2006

Lokacija: Javno komunalno preduzeće, Valjevo
Privatna firma "Čarapani", Valjevo

Ja sam završila srednju trgovačku školu. U toku prošle godine sam na nekoliko mesta tražila posao jer sam u teškoj materijalnoj situaciji.

U javno-komunalnom preduzeću sam bila pozvana na razgovor, povodom javnog konkursa za više radnih mesta. Preko telefona je sve bilo u redu, dala sam svoje podatke i rekla sam da nije bitno na koje mesto će da me rasporede. Primali su veliki broj radnika. Sekretarici sam sutradan dostavila svoje podatke i sačekala red na razgovor kod direktora. Direktor me je, čim sam ušla odmerio od glave do pete i rekao da više ne primaju radnike. Ja sam otišla kući. Posle nekog vremena sam saznala da je konkurs još uvek otvoren i da im i dalje trebaju radnici.

U martu iste godine sam se javila za posao u privatnoj firmi "Čarapani" koja se bavi izradom čarapa. Firma je sada u privatnom vlasništvu nekog Italijana, a otvorili su novu proizvodnu halu za 750 radnica. Ja sam se javila na konkurs i sačekala razgovor kod žene koja je vršila selekciju kandidatkinja. Poznavala sam je površno od ranije. Kada je razgovarala sa mnom, pitala me je šta sam završila i šta radim. Ja sam joj rekla da sam završila trgovačku i da studiram vanredno. Ona je na to rekla: "Ti studiraš? Pa otkad Cigani studiraju?" Nakon što je završila razgovor sa mnom, nije mi rekla da li ću biti primljena, kao što je to svakoj drugom kandidatkinji rekla da će je obavestiti. Ja sam je pitala da li će i mene obavestiti, a ona je rekla da se ne nadam. Rekla je i da sam previše kvalifikovana za taj posao. Kasnije sam saznala da su primljene žene koje imaju istu školu kao i ja, kao i da je među njima još žena koje studiraju. Primljeno je i nekoliko Romkinja, ali one imaju, kao i ja srpska imena i prezimena, ali su bele puti i ne izjašnjavaju se kao Romkinje.

Diskriminacija u zdravstvu

Slučaj 01.

J. J. 35 godina

Datum: 27.12.2005.

Lokacija: Dom zdravlja, Vlasotince.

Živim sa suprugom i troje dece. Već 5 godina imam velikih problema sa želucem. Ne mogu da jedem čvrstu hranu, imam jake bolove, noću se gušim i imam vrtoglavice. Lečena sam i klinički i ambulantno, i krajem godine sam trebala da dobijem dokument kojim bi putne troškove za operaciju u Beogradu snosio Centar za soc. rad. Ja sam otišla kod doktora M. I. da mi da taj dokument 27.12.2005 oko 8 časova ujutru. On je ne gledajući u dokumentaciju kada me je video na vratima rekao: "Vi Cigani samo tražite neke pare, u stanju ste da izmislite i da ste bolesni samo da bi dobili pare. Ja ti taj dokument neću dati a neće ne moje kolege budi ubeđena u to, ja ću se za to pobrinuti". Tako je i bilo. Svi ostali su rekli da je on taj koji daje te potvrde za naknadu putnih troškova tako da ja nisam mogla da odem na operaciju.

Počinitelj dr. M. I.:

Vi ste laik, niste lekar pa ne znate da smo i mi mogli da je operišemo, nije ona morala da ide za Beograd. Međutim, ona verovatno ima neki drugi razlog zbog kog želi da kao ide na operaciju u Beograd. Možda će ona da ode u Pančevo da nabavi robu za prodaju. Ja joj potvrdu neću dati. Do sada joj nisam rekao da možemo i mi da je operišemo pa koristim priliku da joj vi to prenesete.

Slučaj 02.

L. L., 56 godina

Datum: 17.02.2006.

Lokacija: Centar za socijalni rad, Jagodina.

Živim sama, suprug mi je umro pre 10 godina. Primam njegovu penziju u iznosu od 3400 dinara. Bolujem od angine pectoris i dijabetesa već 10 godina. Nakon brojnih pregleda, mišljenja i veštačenja, utvrđena mi je zbog bolesti trajna potpuna nesposobnost pa sam dobila od Republičkog Fonda za PIO rešenje da mi se priznaje pravo na MOP u iznosu od 2660 dinara. Rešenje sam dobila u decembru prošle godine. 17. 02. Oko 10 časova sam otišla kod svog socijalnog radnika M.R. da ga pitam kada mogu da očekujem da počne isplata MOP-a. Međutim, čim sam pokucala na vrata i ušla u kancelariju, on me je izbacio rečima: "Marš napolje, Ciganšturo jedna, šta hoćeš od

mene više". Ja sam mu rekla da sam samo htela da ga pitam kada mogu da očekujem isplatu novca po rešenju na šta mi je on odgovorio: "Ja ne znam, ako dobiješ novac, dobila si ga. Idi u poštu pa pitaj, mene nemoj da uznemiravaš". Izašla sam iz kancelarije vidno uznemirena i došla kuća, nisam mogla ni do pošte da odem.

Počinitelj M. R.:

Šta je ovo, kod mene sve neki Indijanci dolaze da me uznemiravaju. Vi gospodo ako imate neko pitanje, obratite mi se pismenim putem. A sada izađite napolje, imam puno posla. Borite se za prava Cigana na nekom drugom mestu.

Slučaj 03.

N. K., 53 godina

Datum: 16.03.2006.

Lokacija: Dom Zdravlja, Prokuplje.

Ja i suprug smo 2000 godine iz Prištine pobjegli u Nemačku. Tamo smo bili azilanti (ekonomski azil) ali smo dobili izgon (obaveštenje da napuste Nemačku i vrate se u Srbiju) i posle 10 dana došla je policija, sproveli su nas do aerodroma u Frankfurtu i odvezli su nas avionom do Beograda. Sa suprugom i sa mnom je putovao lekar, Nemač. On je krenuo sa nama jer sam ja dijabetičar na insulinu, imam visoki krvni pritisak i u trenucima deportacije doživela sam nervni slom. Došavši na surčinski aerodrom, ja i suprug smo odmah krenuli za Prokuplje i stigli negde oko 4 časova ujutru 16.03. Pošto sam se još uvek osećala jako loše, pričala sam nepovezano, tresle su mi se ruke, suprug je odlučio da me odmah odvede u Dom Zdravlja. Tamo je bio neki doktor, visok, crnomanjast, ne sećam se imena. Video je da mi je loše, izmerio mi je pritisak i rekao da je jako visok. Rekao mi je da treba da primim injekciju i zatražio mi knjižicu. Kada mu je rekao suprug da smo upravo proterani iz Nemačke i da nemamo dokumenta niti para, on je počeo da viče na nas: "Na šta vam mi ličimo, nismo mi socijalna služba, izlazite napolje" i mi smo izašli napolje. Otišli smo kod rođaka, negde oko 8 časova otišli u zdravstvenu ambulantu u ulici Bate Stefanovića i prvo rekli da nemamo dokumenta ali da mi je jako loše jer sam ja u međuvremenu počela da osećam i gušenje u predelu grudi. Tamo su nas bez problema primili, dali mi injekciju, a na svom izveštaju napomenuli da sam hitan slučaj. Rekli su mi uvek kada se pojavim u bilo kojoj zdravstvenoj instituciji zbog dijagnoze treba da budem primljena bez obzira da li imam zdravstvenu knjižicu ili ne.

Slučaj 04.

S. Ć. 26 godina

Datum: Početkom marta 2006.

Lokacija: Centar za socijalni rad "Borovnjak" Kuršumlija.

Gluvonema sam od rođenja. Naučila sam da čitam sa usana. Imam troje dece, najmlađe ima 4 meseca. Primam samo dečiji dodatak i MOP za najmlađe dete dok ne napuni godinu dana. Muž moj je išao sa mnom da tražimo tuđu pomoć i negu, ali ne daju. Išli smo u martu mesecu i kod direktorke, izbacila nas je iz kancelarije rečima: "Izlazite napolje, prljavi Cigani. Samo dolazite i tražite, kukate".

Počinitelac S. M.:

Ja neću komentarisati zbog čega je doneto rešenje kakvo je doneto. Njih dvoje ne znaju osnovni red kakav je kada se dolazi u nečiju kancelariju - nisu kucali, smrdeli su. Moraju da kucaju, da budu čisti. To je osnovna kultura.

Slučaj 05:

M. A. 63 godine

Datum: 21.12. 2006.

Lokacija: Niš

Ja sam udovica i otkad smo došli sa Kosova ja sam stalno bolesna, imam jako veliki krvni pritisak, srce mi je slabo. Ne smeju da me operišu jer misle da neću da izdržim operaciju. Sve mi je to od problema i sekiracije. Nije lako da ostaviš sve i dođeš u ništa. Dali su mi puno lekova da pijem, lekar mi je dobar. Desilo se i da ne mogu da čekam red a sestre kažu: "Ako možeš da čekaš-čekaj, ako ne, marš napolje, Ciganko!"

Ja imam devetoro dece. Njih 4 sam rodila kod kuće, 5 u porodilištu. Muž nije hteo da me pusti u bolnicu da se porodim. Bio je stariji od mene i bio je ljubomoran od početka. Ta 4 puta su me porađale žene, one nisu bile babice ali su umele to da rade. Nisu imale nikakvu školu. Poradale su i ostale Romkinje. Ja nikada nisam imala komplikacije na porođaju. Nakon ta 4 puta, muž me je pustio da se porađam u bolnici. Lekari su mi prepisali kontraceptivne pilule nakon 9. porođaja.

Kod Roma je tako, mnogo njih nije sigurno u svoje žene. Ako idu na pregled kod lekara muževi misle da su trudne i da idu krišom da abortiraju. Često idu kod doktora kad je već kasno. Dešavalo se da zena i umre na porođaju jer su se porađale kod kuće. Mislim da toga ima još uvek, čak i u Nišu. Mislim da sve idu u bolnicu kada hoće da abortiraju, nisam čula da neko to radi po kućama.

Mislim da treba učiti muškarce da čuvaju žene i njihovo zdravlje. Moja komšika je nedavno oženila sina. Snaja joj je zatrudnela a ona joj dala da pere tepihe. Snaja je dobila krvarenje od toga i spontani pobačaj. Oni su joj stavili "babske priče" motali šal

oko nje, ali kad je počela da bleđi zvali su hitnu pomoć i lekari su je odveli u bolnicu. Sada ta moja komšika, svekrva, žali svog sina jer se mučio badava praveći dete. Snaja je mlada, zatrudneće ona opet, nije joj ništa.

Slučaj 06.

O. Z. 38 godina

Datum: 21. maj 2004.

Lokacija : Niš

Ja sam Slučajno prolazila pored škole Radoje Domanović, 21. maja 2004. u 11h. Videla sam da je jedna žena koja ima sedamdeset godina, Romkinja, pala na pločnik. Bilo je puno prolaznika. Starici je bilo loše i dugo se teturala pre nego što je pala. Niko od prolaznika, ili ljudi koji rade u toj ulici, se nije ni zaustavio da joj pomogne ili pozove pomoć.

Ja sam jedina prišla starici i pokušala da joj pomognem. Kako je starica pala ispred samog ulaza u školu, prvo sam krenula u kancelariju škole da telefonom pozovem hitnu pomoć. Sekretarica škole nije dopustila da se iskoristi telefon sa obraloženjem: "To zoveš za onu staru Ciganku što je pala ispred vrata. Naš telefon je zauzet, zovi sa drugog mesta, idi u dragstor, tamo ima telefon.". Videla sam da se telefon nalazi na sekretaričinom stolu i da sa tog mesta nije bio zauzet, a sekretarica nije to ni proverila, niti je imala nameru da proveriti da li je veza zauzeta. Ni u obližnjem dragstoru preko puta škole, koji je pomenula sekretarica, nisu bili predusretljivi sa obrazloženjem da nemaju telefon.

Situacija se završila tako što je naišla druga Romkinja i pomogla mi da pozovemo decu te starice da dođu po nju.

Slučaj 07.

D. Z. 17 godina

Datum: kraj decembra 2006.

Lokacija: Dom zdravlja, Niš

Ja sam odvela moje dete u Dom zdravlja, imala je tada 5 meseci i bila je mnogo bolesna. Morala je da se inhalira jer nije mogla da diše i imala je visoku temperaturu. Čekala sam sa svekrvom da dođemo na red, bile smo zadnje. Kada samo dosle na red, htele smo da uđemo u ordinaciju kod sestara na inhalaciju ali su nam rekle da moramo da sačekamo. Čekale smo oko pola sata i onda smo ponovo htele da uđemo. Bile smo jedine u čekaonici. Unutra su sestre sedele na krevetu i pušile. Jedna je rekla: Izađite, zar ne vidite da nema nikog? Ja sam rekla da smo mi već dugo čekale i da dete treba da se inhalira, da se guši i da je pod temperaturom: "Vi sedite i pusite a moje dete treba da se inhalira". Onda je ta sestra počela da viče: "Mars napolje, bitange jedne, pička ti materina, Ciganko". Mi nismo htele da izađemo i ona je pretila da će da zove

obezbeđenje. Unosila se mojoj svekrvi u lice, ona ju je pitala da li to hoće da je bije, na šta je ova rekla da i to može. Mi i dalje nismo htele da izađemo, nije bila pauza, bilo je radno vreme i tražile smo da mi inhalira dete. Ona je ipak pozvala obezbeđenje i neki muškarac je došao i rekao nam je da izađemo napolje. Napolju mi je rekao da je ta sestra inače bezobrazna i da ne treba da se svađam sa njom. Nije bio grub ali smo morale da izađemo iz ordinacije u hodnik i da čekamo još. Posle nas je pozvala unutra i ja nisam mogla da ćutim, svađala sam se sa njom a svađala se i ona sa mnom dok mi je inhalirala dete. Za to vreme je u ordinaciju ušla neka žena, Srpkinja, i ta sestra je sa njom bila ljubazna. Ja sam je pitala kako može da se njoj ne dere a setra je rekla na to da je i ova žena ljubazna. Ostale sestre su bile tu i ćutale su sve vreme.

Slučaj 08.

J. B., 18 godina

Datum: 26. 1. 2007

Lokacija: Dom zdravlja, Leskovac

Ja sam u trećem mesecu trudnoće i lekar mi je rekao da moram da uradim laboratorijske analize jer imam izvesne komplikacije sa trudnoćom. Morala sam da odem tog dana i na uputu mi je napisao da je hitno. Otišla sam u laboratoriju i tamo sam dala uput. Žena koja uzima upute me je pogledala i rekla: "Šta se svi vi Cigani prenemazete. Kako si ti hitan slučaj?" Ja sam joj rekla da sam u drugom stanju i da mi je doktor rekao da moram odmah da uradim analize na šta je ona odgovorila: "Nisi ti trudna, nisi u 9. mesecu pa da je hitno, kad ti se vdi stomak onda može!" Zatim mi je zakazala da dođem za nedelju dana, kad se i inače zakazuje za slučajeve koji nisu hitni i vratila knjižicu. Ja sam otišla kući.

Slučaj 09.

Z. A. 56 godina

Datum: Decembar 2006.

Lokacija: Dom zdravlja, Vranje

To što sam ja doživela je katastrofa, bilo mi je jako teško, imam visoki krvni pritisak zbog koga uzimam tablete, a imam i probleme sa srcem. Bila sam toliko potresena da sam jedva stigla sa unukom kući. Ona je stara 5 godina i nepokretna je, tako da sam morala da je guram u kolicima.

Ja sam unuku odvela na fizioterapiju u Dom zdravlja u Vranju, trebala je da ide 10 dana na masažu i vežbe. Trećeg dana me je sestra N. koja radi tamo vređala, a četvrtog dana se to isto ponovilo i ja više nisam odvela unuku na terapiju. Ja sa unukom često ležim u bolnici u Beogradu i po meseca dana, dolaze tamo doktori i studenti, niko nam nikada nije rekao da

smrdimo ili da mi unuka smrdi. A ta sestra u Vranju mi je rekla da dete smrdi i okretala je glavu od njega. Pitala me je da li mi ikada kupamo to dete. Ja imam i svedoke da je dete bilo čisto. Ta sestra radi masažu a jedan muškarac radi vežbe i on mi nikad nije ništa rekao. On je bio prisutan u istoj prostoriji i samo je posmatrao šta se dešava dok me je sestra vređala. Kolegenica te sestre, koja je bila isto prisutna, je kao počela da kaslje i da joj se povraća od smrada. Ja nisam mogla da verujem da me toliko ponižavaju, moja unuka nije smrdela. Pitala sam tu sestru da li mi dete smrdi jer smo mi Romi, ona je rekla da ne. Rekla sam i da ne smrdi a ona je govorila da joj je muka od smrada. I jos mi je rekla: "Nemoj ti meni ton da dižeš, zvacu obezbeđenje da te izbacim, zar ne vidiš da će moja kolegenica da povraća od tog smrada." Pitala sam je hoće li da izmasira to dete, ona je rekla da neće jer smrdi i odmah ga je poslala na vežbe. Fizioterapeut nije ništa rekao. Napolju u čekaonici su me ljudi čudno gledali jer su čuli svađu unutra i svi su rekli da dete ne smrdi. Ja sam nakon toga odvela unuku kući i vise se nisam tamo vratila.

Slučaj 10.

Š.DŽ., 39 godina

Datum: Oktobar 2006.

Lokacija: Centar za socijalni rad, Leskovac

Ja sam žrtva nasilja i sa decom već nekoliko meseci ne živim sa suprugom. Obratila sam se Ženskom Centru u Leskovcu i one me često podučavaju koja prava mogu da ostvarim. Pošto mi je unuka astmatičar, a ja sam u teškoj materijalnoj situaciji, obratila sam se Centru za socijalni rad za jednokratnu pomoć radi kupovine pumpice za inhalaciju. Kada sam otišla da predam molbu, žena koja tamo radi mi je rekla da ja lažem da ne živim sa mužem. Ja sam pokušala da joj objasnim da mi je muž uzeo sve pare i da ja nemam odakle da kupim taj lek koji mora da se plaća a li ona nije htela da primi molbu. Opet sam otišla u Ženski centar i one su intervenisale. Kada sam ponovo otišla u Centar za socijalni rad, ta službenica mi je rekla: "Opasni ste vi Ciganke, i u Ženski centar ste se munule". Pristala je da primi molbu tek posle razgovora za Ženskim centrom.

Slučaj 11.

A.S. 34 godine

Date: 19 Decembar 2006

Lokacija: Porodilište, Prokuplje

Kao pedijatarska sestra, stažirala sam na porodijskom odeljenju u bolnici u Prokuplju prošle godine. Puno Romkinja odlazi tamo da se porodi. Ja sam videla svojim očima, kako je sestra D., koja radi već 30 godina na tom odeljenju, pljunula u lice romskoj bebi

staroj tek nekoliko sati. Na bebi je tada upravo bila izvršena hirurška intervencija na usnama i dali su je sestri D. da je okupa. Ona je pljunula u bebu i opsovala joj "majku cigansku". Mogla je da inficira bebu kad ju je pljunula, naročito jer je nad bebom izvršena intervencija. Glavna sestra je tada bila prisutna i videla je sve. Njena reakcija je bila da kaže sestri D. da ostavi bebu i izađe iz prostorije a meni je dala da okupam tu bebu. Nikakve disciplinske mere nisu preduzete protiv te sestre i niko više nije pričao o tome. Ja sam čula da sestra D. voli da ističe da potiče iz srpske nacionalističke porodice i da je i sama, kako kaže, nacionalista. I svi na odeljenju su znali da sam i ja Romkinja, ali niko nije hteo da komentariše taj slučaj ili činjenicu da u mom prisustvu ta sestra vređa Rome.

Ja sam otišla da vidim bebinu majku i da popričam sa njom. Ona je stavljena, kao i sve Romkinje koje se porađaju u Prokuplju, da leži u zadnjoj i najgoroj sobi. Majka ima poteškoća da čuje i priča. Rekla sam joj da je najbolje da, čim se bude osećala dobro, sa bebom što pre napusti porodilište jer nisam sećala da je ta bolnica sigurno mesto za bebu i nju.

Diskriminacija u oblasti stanovanja

Slučaj 01.

M. M. 59 godina:

Datum: 12.02.2006.

Lokacija: Ulica Damjana Maksića bb, Trstenik.

Dana 12.02. ove godine oko 14 časova ispred kuće od lima veličine 2m x2,5m kvadratnih u kojoj živim a koja nema ni struje ni vode došla su dva nepoznata muškarca. Oni su bili jako lepo obučeni, u skupim odelima, srednjih su godina. Izašla sam ispred kuće, pretpostavljala sam da su zalutali pa žele da me pitaju gde se nalaze. Takođe je i komšija iz kuće pored mene, V. Z. izašao. Oni su pitali kako mi je ime, rekla sam im kako se zovem i oni su mi rekli da ću morati da se iselim iz kuće, da pravi vlasnik dolazi iz Belgije uskoro i da ne želi da na njegovoj parceli vidi kućerak od lima u kome žive neki prljavi Cigani. Ja sam samo rekla da ću pokušati da se snađem i da ću se iseliti. Otišla sam sutradan kod direktora Centra za socijalni rad, on mi je obećao pomoć, nadam se da će mi uskoro pomoći. Ukoliko mi ne pomogne ne znam gde ću i šta ću – ostaću na ulici.

Svedok V. Z.:

Sećam se kada je to bilo jer je bio praznik, 12.02. Negde u vreme ručka video sam kako dva muškarca srednjih godina, u odelima, gledaju u pravcu kuće u kojoj živi moja komšinica Mirjana. Izašao sam napolje, izašla je i Mirjana. Mislila je da su zalutali. Oni su joj rekli da će morati uskoro da se iseli iz kuće jer pravi vlasnik parcele na kojoj je

izgrađena kuća se vraća iz Belgije I ne želi da vidi na njegovoj parceli kućerak u kome žive neki prljavi Cigani. Potom su otišli, ponovo za sada nisu dolazili.

D. M., direktor Centra za socijalni rad u Trsteniku:

Mirjana je dolazila kod mene, rekla mi je da su neka dva čoveka dolazila da joj kažu da će morati uskoro da se iseli. Parcela na kojoj se nalazi njena kuća nije u njenom vlasništvu, a kako mi je ona rekla pravi vlasnik se vraća uskoro iz Belgije. Čim se stvore mogućnosti i njoj ćemo morati da obezbedimo neki smeštaj.

Slučaj 02.

S.S., 35 godina:

Datum: 23.06.2006.

Lokacija: Ovčepoljska ulica, Niš

Kuću u Ovčepoljskoj ulici smo kupili pre 3 godine. U njoj živimo ja, moja majka i brat sa suprugom i sinom. Kuća komšije M. Č. koji je na privremenom radu u Nemačkoj je odmah pored. U njegovoj kući stanuje bračni par V.M. i E.M. Oni pomno prate šta se kod nas u dvorištu dešava, ko je došao a ko otišao. Zbog toga smo i postavili lim u dvorištu jer nam je neprijatno takvo njihovo ponašanje. Krajem juna nam je uručeno rešenje kojim nam se nalaže da pomerimo lim. Sa ovlašćenjem od gazde, V. M. je podneo tužbu za smetanje državine. Mi nismo ni znali da je postupak bio u toku, tek kada smo dobili rešenje otišli smo u sud. Uvidom u predmet primetila sam da potpis na dostavnici nije potpis moje majke Z. A. Blagovremeno smo uložili žalbu jer po rešenju ne samo da smo dužni da sklonimo lim nego i da platimo sudske troškove koji iznose oko 30 000 dinara. Uz žalbu smo priložili dokaze da potpis na dostavnicama nije potpis moje majke. U par navrata je meni V. M. rekao da će on i njegova supruga otići i da će doći neki žandar da stanuje umesto njih koji će da uspostavi red kao i da gazda neće Cigane u komšiluku.

Svedočenje V. M.

Ja sa suprugom sam stanovao tu, čuvali smo kuću. Komšinica Rada je svoju kuću koja se nalazi odmah pored ove u kojoj mi stanujemo prodala nekim Ciganima. Gazdi se to nije dopalo. U septembru mesecu su postavili neki lim i time su sprečili protok sunca i svetlosti u kući. Ja sam obavestio gazdu o tome, on me je ovlastio da podnesem tužbu. Njima, Ciganima, rekao sam da je bolje da postupaju po rešenju nego da ostave taj lim jer treba da se doseli policajac koji radi u žandarmeriji pa da im zavede red. Takođe sam im otvoreno rekao da gazda neće Cigane u komšiluku.

Slučaj 03.**S.D.** 61 godina**Datum:** 02.03.2006.**Lokacija:** Ulica Crni Marko, Vlasotince.

Dana 02.03. ove godine oko 12 časova u kući odnosno bolje rečeno sobi od 16 kvadrata gde živim sa suprugom i sinom došao je inspektor S.S. U rukama je držao neko rešenje o rušenju koje nije hteo meni da ga pročitam. Obratio mi se rečima: "Kupi prnje, stara Ciganko i izlazi napolje". Od 1988 godine moja kuća je poplavljena. Nekim porodicama su izgrađene nove kuće, ali nama nije. Tom prilikom inspektor Stojan nije pomenuo da ćemo mi dobiti novu kuću. Ja sam mu rekla da nemam gde iz ove sobice, da ne želim da idem na ulicu. On je psujući mi majku Cigansku otišao.

Počinitelac S. S.:

Mene od tih Cigana iz ulice Crni Marko boli glava. Ja ne znam šta oni hoće, imam posla preko glave. Onoliko para koliko smo dobili mi smo utrošili na izgradnju novih kuća nekim Ciganima, sada više nema para. Učinjen je propust, ali ne sa moje strane, već od strane onih koji su bili vladajuća garnitura u Vlasotincu.

Nasilje nad ženama**Slučaj 01.****M. D.** 60 godina**Datum:** 12.12.2005.**Lokacija:** Centar za socijalni rad, Jagodina.

Živim sama. Već 20 godina sam slepa na jedno oko, dok na drugo (desno) vidim jako slabo. Zbog toga sam i otišla u invalidsku penziju. Pošto imam prava na MOP, ali ne mogu sama da idem u Centar za socijalni rad, uvek sa mnom krene moj komšija Ljubiša koji takođe tom prilikom reguliše svoju dokumentaciju u Centru jer je i on korisnik MOP-a. 12.12.2005 godine oko 11 časova nas dvoje smo čekali u red ispred kancelarije naše socijalne radnice Biljane kada sam primetila da nam prilazi mladić koji nije imao više od 20 godina, srednje visine, crnomanjast. Besno mi je rekao: "Skloni se matora Ciganšturo da uđem u kancelariju" i uhvatio me za levu ruku iznad lakta kako bi me pomerio. Osetila sam bol na levoj nadlaktici i našla se metar udaljena od vrata kako me je odgurnuo a stajala sam odmah ispred vrata. Komšija mu se obratio rekavši mu da treba da ga bude sramota da gura i vređa staru ženu, a on je na to njemu odgovorio: "Ćuti matori da i tebe ne gurnem da odletiš". Međutim, pošto je prišao vratima i probao da uđe u kancelariju, opsovao je jer je kancelarija bila zaključana, nije bilo nikoga u kancelariji, i otišao je. Ja sam se uznemirila i zamolila komšiju da me odvede kući.

Usput mi je pomogao da pogledam ruku-imala sam modricu u prečniku 2 cm nedelju dana.

Slučaj 02.

S. A., 22 godine

Datum: Tokom 2005./6. godine

Lokacija: Niš

Ja sam došla sa Kosova kao IDP 1999. godine. Počela sam da se zabavljam sa jednim dečkom 2005. Sama sam želela da se udam za njega i otišla sam da živim sa njim, njegovo braćom i ocem. Muž je nakon udaje počeo da me tuče. Tukao me je i na ulici, maltretirao me, vređao. Kada sam dobila ćerku počeo je i dever da me bije. Stalno je tražio od mene da mu kuvam kafu, čistim njegove cipele, govorio je da neće da jede ono što sam ja spremala, tražio da kuvam nešto drugo čak i kad u kući nije bilo ničega za jelo jer su oni samo povremeno radili. Za vreme dok sam živela sa njima tri puta me je tukao. Tukli su me i ostali deveri a i svekar. Svekar me je šamarao kad sam bila trudna, ne znam ni sama zašto. Muž me nije branio, on je slušao svoju braću i oca. I sam me je često udarao, šamarao, šutirao, štipao, čupao i to svaki drugi dan a godinu i po koliko smo živeli zajedno. Imala sam modrice ali nikada nisam otišla kod doktora. Stalno su mi govorili da sam Šiptarka, da ništa ne radim, da se samo šetam iako nisam nigde išla bez muža. Ja sam pokušala da objasnim da je sve čisto, ali su oni govorili da stavljam stvari na pogrešno mesto i da one tamo ne treba da stoje.

Kada nisam mogla više da izdržim, rekla sam mužu da odemo odatle zbog malečke. On je rekao: "Pa šta ako imamo malecku, ja ostajem ovde a ti ne možeš da uzmeš moje dete". Dete je tada imalo 2, 5 meseca. Ja sam nakon toga pobjegla sa detetom kod majke i sestre. On je odmah došao tamo, udarao moju majku i sestru koje su stajale na kapiji nepuštajući njega i njegova dva brata da uđu. On je govorio da će da uđe unutra i da me izvuče da ceo svet vidi da je on jak i da je muško. Moja sestra je zvala policiju ali policija tada nije došla. Mi smo svaki put kada je moj muž dolazio i bio nasilan zvali policiju ali oni su neki put dolazili a neki put nisu. I kada bi došli dolazili su kasnije i nisu nalazili mog muža. Rekli da idem u socijalno jer on traži dete i oni tu ne mogu da se mešaju. Jedan policajac mi je rekao: "Pa sta hoćeš, koliko ima pravo majka na dete ima i otac, i on sme da dolazi da traži svoje dete". Nekoliko puta mi je muž oteo dete, ali sam ja sam išla u policiju i zatražila da odu po dete jer sam ga još dojila. Suđenje oko starateljstva je trajalo 16 meseci. Za to vreme je moj bivši muž pretio da će da mi siluje sestru i prebije majku i da to može jer nemamo muškarca u kući. Još uvek preti.

Slučaj 03

Izveštaja o radu Ženskog prostora:

Datum: 18.4.2001.

Lokacija: Niš

Dana 18.04.2001. na pitanje učiteljice i učesnica projekta zašto nema B. S. na časovima tog jutra, devojke su nam odgovorile da se B.S. udala. Nekoliko sati kasnije smo čule da se devojka nije udala već da je predhodnog dana silovana i vraćena kući. Devojka je krenula do prodavnice gde su je na ulici presreo bračni par i njihov maloletni sin i na prevaru uvukli u automobil. Mladić je silovao devojku uz pomoć svojih roditelja, zatim su je odveli u miliciju i primorali da tamo da izjavu da je sama htela da ima seksualni odnos sa tim mladićem i vratili kući. Silovanje je bio način osвете jedne porodice drugoj, već generacijama. Ženski prostor je odmah reagovao, odvele smo B.S. na odeljenje sudske medicine i platile pregled da se dokaže silovanje, jer njena majka i braća nisu imali novac za to. Braća su ošišala B.S. do glave u znak njene sramote i ona više nije smela da izlazi iz kuće. Imala je i jaka krvarenja koja nisu lečena. Usledile su svađe između ove dve porodice povodom tog silovanja ali su, ubrzo, postale samo cenkanje za udaju. Porodica B.S. je želela da spasi svoju čast i da nametne udaju kao jedino rešenje. Često su se njena braća tukla sa članovima te druge porodice i kako su ovi drugi bili brojniji, braća su uvek bivala pretučena.

Mi smo nedeljama odlazile u dom te devojke i razgovarale sa porodicom. Trudile smo se da ih ubedimo da udaja za čoveka koji je devojci naneo toliko boli, nije jedino rešenje. Radile smo i sa silovanom devojkom. Žena koja radi u Ženskom prostoru a koja živi u tom naselju je fizički napadana od žena iz porodice koja je izvršila silovanje. Prenosile su pretnju muškaraca da će napasti našu organizaciju jer ulazimo u ono za šta oni smatraju da je njihova privatna stvar. Grupa žena, koja inače redovno dolazi na aktivnosti Ženskog prostora, a i uključena u program opismenjavanja za žene je i u našim prostorijama pretila naročito toj aktivistkinji zato što je ona iz njihovog naselja, te je kao potpuno obaveštena jedino ona mogla da sve isprika ostalima u organizaciji. Porodica silovatelja je zapretila porodici B.S. da moraju da unište dokaz lekara o silovanju. Kako porodica nije smela, pa čak ni htela da tuži silovatelje jedina mogućnost da se oni legalno kazne je bio da Ženski prostor pokrene tužbu. Ali Ženski prostor nije imao nikakve propisane argumente da bi bile zaštićene od strane milicije. Aktivistkinja kojoj je prećeno je V. Š. udovica i majka osmoro dece, te zbog njene sigurnosti kao i zbog same organizacije nismo mogle ništa da učinimo. Nakon razgovora sa aktivistkinjama SOS telefona za decu i žene žrtve nasilja i Ženskog istraživačkog centra uvidele smo da i pravno Žensko prostor ne može ništa da uradi a da se ne dovede u opasnost time da će u tužbi stajati ime organizacije kao izvor informacija. Milicija nije bila zainteresovana da ispituje slučaj, iako je jednom posetila dom B. S. ubrzo

nakon njene prisilne izjave jer je bilo očigledno da devojka nije svojom voljom otišla u stanicu milicije da kaže da je upravo dobrovoljno imala seksualni odnos.

Devojka je zbog sigurnosti svoje braće, iste one koja su je ošišala u znak obeležavanja njene sramote pristala da se uda. Policija nije želela da se meša, iako su znali da se radi o silovanju maloletnice. Ona je postala «poštena» jer se udala za onog koji joj je oduzeo nevinost. Više joj nikada nije bilo dozvoljeno da posećuje Ženski prostor i nastavi opismenjavanje. Njena sestra, takođe polaznica opismenjavanja se ubrzo udala iz straha da će i nju neko silovati. Ni ona, takođe, više nije mogla da nastavi opismenjavanje. Imamo informacije da je B.S. i dalje žrtva nasilja od strane porodice sa kojom sada živi.

Slučaj 04

D.V. 24 godine

Datum 20.1.2007

Lokacija: Niš

Nedavno sam pokušala samoubistvo zbog višestrukog nasilja od strane čoveka sa kojim živim vanbračno. Majka sam dvoje dece od kojih je jedno hendikepirano staro 3,5 godina. Kada su me odveli u bolnicu zbog pokušaja samoubistva, moj otac prijavljuje mog muža SOS telefonu za Romkinje žrtve nasilja. Pokrenuta je procedura protiv mog partnera, ali nakon izlaska iz bolnice nisam smela da odem sama kod njega da uzmem svoja lična dokumenta. Plašila sam se da će me ubiti. SOS telefon mi je dao podršku pozivajući policiju da ide sa mnom i policija šalje policajce. Sa mnom kreću 2 policajca do kuće nasilnika da bih uzela ličnu dokumentaciju i stvari. Moj nevenčani muž je bio kod kuće, i još u dvorištu, u prisustvu policajaca ponovo me je fizički napao. Policajci su okretali glave i nisu ni reagovali. Ja sam očekivala da će da me zaštite ali oni uopšte nisu hteli da se mešaju. Sve se to događa u centru romske mahale u prisustvu mnogobrojnih svedoka. Ljudi su gledali kako on mene tuče i niko nije ništa uradio, on je govorio da sam njegova žena i da može sa mnom da radi šta hoće. Zbog straha i razočaranja sam odustala od daljih aktivnosti tužbe i vratila sam mu se. Sada sam ponovo u drugom stanju i očekujem 3.dete.

Slučaj 05

R. M. 20 godina

Datum: 22.12. 2006.

Lokacija: Niš

Ja sam došla sa Kosova 1999. godine. Ovde sam se udala za jednog mladića, i on je poreklom sa Kosova. Kad sam se udala, moj otac nije hteo da čuje za mene jer sam pobegla, ali posle je počeo da mene prima u kuću. Njega ne želi. Muž je počeo da me bije i ja sam nekoliko puta išla kod mojih. Nisam htela da se vratim. Jednom me je tako prebio da sam bila sva u

modricama. Tada je moja ćerka imala 10 meseci. Moj muž je dolazio po mene ali me moji nisu dali nazad. Nisam smela nikome da kažem da sam ponovo trudna. Moj muž je pretio da će da sačeka moju mlađu sestru pred školom i da je siluje ili da će da mi ubije oca i ja nisam smela to da dozvolim. Kada mi se ćerkica teško razbolela on je saznao i rekao je da će da me ubije ako joj se nešto desi jer je ja kod mojih ne čuvam. Ja sam iz straha odlučila da mu se vratim. Tada sam mu rekla i da sam opet trudna i sad imam još jednu ćerkicu. Moji roditelji su jako ljuti na mene, ne samo što sam se udala za njega nego i što sam se ponovo vratila i nisam sigurna da bih ponovo mogla da odem kod njih. Nikada nisam zvala policiju kada me muž bije.

Slučaj 06

A. A. 26 godina

Datum: 22.12.2006

Lokacija: Niš

Mene je, kad me je tukao muž, udario po dojci patikom, i od tada mi je ruka natečena. Počela je da truli, imam 3 ciste u dojci. Ja kod lekara ne smem da idem sama, stalno nosim mobilni sa sobom da zovem miliciju ako sretnem mog bivšeg muža. Ja se više ne osećam dobro uopšte, meni stalno ruka otiče i imam temperaturu u tom delu tela. Doktori ne znaju šta mi je već dve godine i šta će da učine sa mnom. Sa tim čovekom sam se zabavljala 10 dana, on mi je rekao da je student i da želi da me oženi odmah i ja sam poverovala i pristala da pobegnem njega. On je ubrzo počeo da me bije a živela sam kod njega ukupno 6 godina. Ja sam se stalno vraćala kod majke pošto me je tukao. Kada sam bila trudna 5 meseci on me je prebio, a i trebao je da ide u zatvor zbog krađe i ja sam rešila da se vratim kod mojih. Rekla sam mojima da odemo iz Niša, pošto smo došli sa Kosova i nismo ni imali svoju kuću, a moj muž je pretio da će sve da nas ubije. Ne smem da ga tužim policiji. Mi smo svio pobegli u Beograd zbog njega jer tamo imamo rođake. Kad je posle godinu dana izašao iz zatvora, saznao je gde sam i počeo je da me traži po Beogradu i opet smo počeli da se vidamo. Nije hteo da prizna dete jer je rekao da je ono šiptarsko, jer mi nismo bili zajedno kad sam je ja rodila. Posle sam ponovo ostala trudna i vratila sam se kod njega u Niš. Sina je hteo da prizna. Stalno me je tukao, vređao, nazivao kurvom, šiptarkom. Nisam nikada smela nikome da se obratim, samo sam ponovo otišla kod mojih pošto su se i oni vratili u Niš. Tada me je isterao jedne noći, голу sa ćerkom. Posle više nisam htela da se vratim kad me je zvao. Bila je i moja svekrva da se svađa, i ona je htela da nam polomi prozore i da bije moju majku jer sam ja otišla. O našoj ćerki se uopšte ne brine, nikad se nije interesovao šta je sa njom. Ja sam u Prištini završila tri razreda medicinske škole i posle je počeo rat i ja sam napustila školu. Sada ne mogu da dobijem svedočanstvo, tamo mi je ostalo sve a moram lično da odem. Sina sam ostavila, njega neće da mi daju muž i svekrva, a i nemam odakle da ga izdržavam. U socijalnom mi je jedna socijalna radnica rekla da lažem da sam sada kod

majke, da sam sigurno s mužem, samo sam došla da ih prevarim da uzmem pare, imamo mi sa Kosova mnogo para.. To je rekla ona žena iz kancelarije br.1. Moj muž preti i da će da mi siluje sestru, da će da namesti nekog drugog da je siluje. Ona ima 12 godina i ide još u školu. Moja majka je bolesna, dijabetičar, ali je prati svaki dan u školu Pokušavao je i da mi otme ćerku nekoliko puta da bih se ja vratila zbog nje ali nije uspeo. I ja sam pratila jednom sestru u školu ali me je muž sreo i tuko me je na ulici. Preti da će da nas spali, naziva nas izbeglicama, Šiptarima. Zove nas noću telefonom i priča nam svašta, čak je i drugarima dao broj da nas zovu. Ja ne smem ništa da pričam bratu da se ne pobiju, zato i ne smem da zovem ni policiju jer će posle moj muž da se osveti. Mi imamo samo tog brata od muškaraca.

Slučaj 07

Slavica

Datum: 22.12.2006

Lokacija: Niš

Imam 50 godina i 30 godina sam bila u braku sa jednim vojnim licem. On me je stalno maltretirao i tukao. Nije mi dozvoljavao da koristim kupatilo, imala sam jako puno zdravstvenih problema od njega tokom tog braka. Imamo dvoje odrasle dece koja su sada u Nemačkoj. Oni me ne podržavaju i na očevoj su strani, krive me da sam upropastila brak. Nekoliko puta sam tražila pomoć od policije ali kad oni dođu meni kažu da se smirim a njega zovu gospodine. Sa njim su uvek lepo razgovarali, meni su se jedva i obraćali. Ja sam se uvek brinula o njemu, on je uvek bio uredan a aj sam propala i kad me je tukao nisam ličila ni na šta. Isterao me je prošle godine i više neće ništa da ima sa mnom.Stan je njegov. Ja nemam gde da živim, stalno se selim od brata do sestre,ali i oni imaju svoje porodice i male stanove. Imam dokumenta da su mi lomljene ruke, to je on učinio tokom svih godina braka. Dobila sam i rešenje o invaliditetu zbog te ruke. Nikada nisam radila, primam samo socijalnu pomoć kada su me žene iz HUR-a (Humanitarno udruženje Roma) odvele u socijalno. Angažovale su i još jednu žensku organizaciju, SOS telefon za žene žrtve nasilja i Ženski istraživački Centar iz Niša i one su mi sastavile tužbu i predale u Sud. Tražile su i da me smeste u sklonište ali odande nikada nisam dobila odgovor.

Slučaj 08

Vesna Šaković

Datum: tokom 2003 i 2004 godine

Lokacija: Niš

Ja sam 2002 godine bila u zatvoru jer je moja jetrva krala a ja sam svedočila da nije. Oni su dokazali njenu krivicu i ja sam zbog lažnog svedočenja otišla u zatvor. Imam osmoro dece. Udovica sam od 1999. godine. Živim kod svekra i dva devera, u jednoj sobi, u kućici u zajedničkom dvorištu u romskom naselju. Kada sam trebala da odem u zatvor, moja dva najmlađa deteta su smeštena u hraniteljske porodice, a ostala šest u Dom za nezbrinutu decu u Negotinu. Kad sam izašla iz zatvora i dalje nisam imala pravo na starateljstvo nad svojom decom i morala sam nekoliko meseci da ih posećujem u Domu. Tamo je bila jedna romska devojka, E. od 14 godina, koja se sprijateljila sa mojim ćerkama. I ja sam se sprijateljila sa njom, ona mi je ispričala da tamo siluju devojčice, i dečaci ali i neki vaspitači pa je ona čuvala moje ćerke. Pazila je da ne budu nikad same sa muškarcima. I ona je bila mnogo puta silovana tamo. Kada sam dobila svoju decu nazad, E. je pobešla kod mene u Niš. Policija ju je nekoliko puta vraćala a ja sam često potpisivala zahtev za posetu, da ona dođe kod mene. Želela sam i da je usvojim ali nisam imala pravo jer nigde ne radim a i nisam njena rođaka. Dolazila su i druga deca, svi su bežali. To su sve bila deca koja su se družila sa mojom decom tamo. Kada je zadnji put E pobešla. kod mene bila je duže vreme, oko nedelju dana, jer je nisu tražili. Tada je kod mene u kući izbio haos. Ja sam išla da radim kad god je bilo posla a deca i ta devojka su ostajali sami. Jednom kada sam otišla na posao, moja deca su bila napolju da se igraju a ta devojka je sedela unutra sa najmlađim detetom. Moj mlađi dever sa još nekim muškarcima, svi pijani, su ušli kod nje i počeli da je diraju. Secali su je i hteli da je skinu. Ona je uzela mog sina i htela da pobegne, a oni su je udarali tako da je ona pala na staklo od prozora i isekla se. Dotrčala je do mesta gde sam radila sva krvava. Ja sam otišla sa njima kući da vidim šta se to desilo. Tamo su me sačekali taj dever, drugi dever i njegova žena i pitali su me što se ja mešam kad ta devojčica nije moja ćerka. Ja sam se svađala sa njima i dobila sam batine i od jetrve i od devera, njenog muža koji je hteo da zaštiti brata. Ta svađa je trajala pet-šest dana, a svakoga dana sam imala probleme. Počeli su da me vređaju, tukli su me, tukao me je i svekar. Govorili su mi da sam kurva, da kad idem na posao da idem da se kurvam. Slali su poruke na radio stanicu u naselju da sam kurva. Nije im bilo jasno zašto ne dozvoljavam da se izjavljuju nad E. kad ona nije rod familiji. Ja sam morala da kažem E. da ode da je ne bi silovali. Otišla sam u Centar za socijalni rad i oni su je prebacili prvo u Niš u Dom pa su je kasnije odveli nazad u Negotin. Ona je posle pobešla odande i udala se brzo. Ja sam otišla kod moje sestre da se sklonim odatle. Deveri mi nisu davali da se vratim, branili su mi da uzmem moje lične stvari i dokumenta. Ulazili su u kuću kod mene, lomili su i uzimali stvari. Nekako sam preko Centra uspela da odem sa milicijom po ličnu kartu i sa decom sam pobešla u Prokuplje kod mojih rođaka i tamo sam živela u podrumu 9 meseci jer nismo imali drugo gde. Posle sam se vratila

kući. I dalje živim sa deverima, jetrvom i svekrom u dvorištu. Ja sam ispričala Centru šta se desilo ali nisam otišla u miliciju. Nikada niko nije odgovarao za to.

Slučaj 09.

R. J., 36 godina

Datum: 2006-07

Lokacija: Kruševac

Ja sam poreklom iz Makedonije i odande sam došla kad je moja kćerka od 13 godina bila jako mala. Udala sam se za čoveka koji nije romske nacionalnosti i on me je uzeo sa detetom. Priznao je očinstvo nad njom. Posle sam rodila još dvoje dece, devojčicu i dečaka, sada imaj u 11 i 5 godina. Muž me je tokom braka maltretirao a tuče i decu. Nedavno sam otkrila i da je počeo da posmatra moju najstariju ćerku. Često se trudio da ostaje nasamo sa njom, a onda je počeo i da je dodiruje i jednom je pokušao da je siluje. Ona se uplašila i sve mi je ispričala. Ja sam otišla u Centar za socijalni radi prijavila ga, a ćerku nisam ispuštala iz vida. Nisam mogla da ga napustim jer nemam gde. On je poludeo čim sam ga tužila i od tada me stalno tuče. Tada je isterao i mene i decu iz stana. Morali da se vratimo kod njega jer nemamo gde. Ja ne radim, stan je njegov. On i dalje gleda moju ćerku, viri kroz ključaonicu kad se tušira. I pre neki dan me je prebio, dolazila je i milicija. Dobio je krivičnu presudu za obsceno ponašanje, 6 meseci zatvora koja se preinačila u godinu dana uslovno. To nije kazna za ono što je on uradio već za manifestaciju seksualnog ponašanja. On ima vezu u sudu, stalno mi govori da meni niko ništa ne veruje, da sam luda žena, da svi veruju da on nije kriv. Bila sam i u sudu na besplatne savete sa socijalnom radnicom iz Centra. Žena koja tamo radi, sudija, je gledala i pričala samo njoj, kao da je ne postojim, kao da se ne radi o mojoj porodici. Na kraju je socijalna radnica rekla toj ženi da ipak treba meni da se obraća da bih ja znala kakvu tužbu da podnesem. Ja nemam gde da odem, deca ovde idu u školu.

Dvostruka diskriminacija Romkinja u južnoj Srbiji

Prava Roma i Romkinja su sve aktuelnija tema u Srbiji, nažalost vrlo često zbog drastičnih kršenja. Iako je romska zajednica i zvanično priznata kao nacionalna manjina u Srbiji 2002. godine, ostvarivanje njihovih prava i dalje je više u domenu teorije nego prakse. Diskriminacija Roma se dešava na svakodnevnoj osnovi, veliki broj Roma živi u nehiđijenskim naseljima bez osnovne infrastrukture, a stope pismenosti, obrazovanja i zaposlenosti u romskoj zajednici uveliko kaskaju za nacionalnim prosekom.

Položaj Romkinja, sa druge strane, uveliko je otežan činjenicom da su one diskriminisane i na rasnoj osnovi, kao Romkinje, i na rodnoj osnovi, kao žene iz zajednice koja je u velikoj meri izrazito patrijarhalna. Dok pouzdanih statističkih podataka o situaciji Roma ima malo, podataka razdvojenih po polu ima još manje, te dvostruka diskriminacija Romkinja i uticaj iste na njihov socioekonomski položaj skoro stalno ostaje u senci. Iz tog razloga izuzetno su važni naponi nevladinih organizacija koje su kvalitativnim istraživačkim radom pokušale da popune takve praznine, i otvore nam oči pred situacijama sa kojima se Romkinje svakodnevno susreću. Region južne Srbije, područje u kome su saradnice Ženskog prostora sprovele ovo istraživanje, predstavlja veoma nerazvijeni deo Srbije, i smatra se čak jednim od najnerazvijenijih na Balkanu. Zbog svoje etničke raznovrsnosti – pored Srba i Albanaca, tu živi i značajan broj Roma – kao i geografske blizine Kosova, region je i politički senzitivn. Splet svih ovih faktora neosporno utiče na to da su Romkinje iz južne Srbije izuzetno ugrožena društvena grupa. Osvrnucemo se na neke najvažnije oblasti u kojima se uočena kršenja prava Romkinja u južnoj Srbiji, sa posebnim osvrtom na obrazovanje, zapošljavanje, zdravstvenu zaštitu i stanovanje, koji su ujedno i fokus Dekade za inkluziju Roma, međunarodne inicijative kojoj je pristupila i Republika Srbija, kao i domen socijalne zaštite.

¹ Mr Tatjana Perić je diplomirala na Odseku za anglistiku Filozofskog fakulteta u Novom Sadu, a pored specijalizacije u oblasti ljudskih prava i verskih sloboda na Univerzitetu Kolumbija (Columbia University) u Njujorku stekla je zvanje magistra teorije i prakse ljudskih prava na Univerzitetu Eseks (University of Essex) u Velikoj Britaniji. Kao dugogodišnja istraživačica Evropskog centra za prava Roma (European Roma Rights Center) iz Budimpešte obavila je brojne terenske misije u većini zemalja jugoistočne Evrope. Takođe je autorka, koautorka ili urednica preko dvadeset članaka, radova i publikacija objavljenih u Evropi i SAD. Od maja 2006. vodi naučno-istraživački projekat "Rodni pogled na Dekadu inkluzije Roma" uz podršku Instituta za otvoreno društvo (Open Society Institute) iz Budimpešte.

Prepreke na putu obrazovanja

Ostvarivanje prava na obrazovanje predstavlja ključ za poboljšanje situacije romske zajednice. Potrebe za adekvatnim obrazovanjem su velike, naročito u slučaju žena: prema podacima dobijenim u istraživanju sprovedenom u Srbiji krajem 2004. godine za potrebe Programa Ujedinjenih nacija za razvoj (UNDP), stopa pismenosti Romkinja je tek 80%, u odnosu na 87% među Romima muškarcima.² Procenat romskih devojčica upisanih u osnovne škole je za 1% niži od procenta upisanih dečaka, a u srednjoj školi se ta razlika povećava na 4%. Od ispitanih romskih devojčica i devojaka uzrasta od 6 do 22 godine, 11% njih je školovanje napustilo prvenstveno radi braka, u poređenju sa 3% dečaka i mladića.

Razlozi za nisku stopu obrazovanja među Romkinjama su raznoliki. Mnoge ispitanice u istraživanju Ženskog prostora nisu stekle obrazovanje jer su njihovi roditelji smatrali da to ženskoj deci nije potrebno. Većinom su donosioci takvih odluka bili očevi, često i pored protivljenja majki, jer su devojčice (po njihovom mišljenju) trebale što pre da se udaju. U mnogim takvim porodicama sinovi su bili ti koji su pohađali školu. Ipak, najveća prepreka za romsko obrazovanje uopšte jeste teška finansijska situacija mnogih porodica. Često i pored najbolje volje roditelji ne mogu da podnesu mnogobrojne troškove vezane za školovanje. V.M. iz Lebana je, na primer, prestala da ide u školu. iako je to volela, jer je u školi često bila gladna.³ Uz to, mnoge devojčice izostaju iz škole da bi brinule o mlađoj braći i sestrama, ili na neki način privređivale i potpomagale porodicu.

Za romske dake koji pohađaju školu, čest problem predstavlja tretman koji doživljavaju od strane svojih neromskih vršnjaka. Iako je imala podršku roditelja da se obrazuje, N.Š. je "zamrzila školu" jer su je ostala neromska deca u razredu stalno maltretirala.⁴ Nekadašnja situacija majki je danas nepromenjena u odnosu na položaj njihovih kćerki u školama gde su Romi manjina – po rečima Lj.D, njena kći se svakodnevno vraća iz škole u suzama, jer je ostala deca fizički i/ili verbalno zlostavljaju, a pritužbe nastavnom osoblju nemaju odjeka;⁵ ovaj slučaj, nažalost, ni u kom smislu ne predstavlja izuzetak. Mnoge druge Romkinje takođe svedoče o tome da su sede u zadnjem redu učionice, da se ostala deca nisu družila sa njima, ali i da ih je neromsko nastavno osoblje zanemarivalo ili čak omalovažavalo na rasnoj i rodnoj osnovi, sa tvrdnjama da su Romkinje "neinteligentne" i da će "ionako da se udaju".⁶ Mali broj Romkinja uspeva da stigne do univerziteta, a i tada se suočavaju sa predrasudama, o čemu

² UNDP, "Pod rizikom: socijalna ugroženost Roma, izbeglica i interno raseljenih lica u Srbiji", Beograd, 2006. Svi ostali UNDP podaci citirani u ovom tekstu su preuzeti iz UNDP Vulnerability Dataset, dostupnom na adresi: <http://vulnerability.undp.sk>.

³ Intervju Ženskog prostora sa V.M, Lebane

⁴ Intervju Ženskog prostora sa N.Š, Niš.

⁵ Intervju Ženskog prostora sa Lj.D, Niš.

⁶ Intervjui Ženskog prostora sa N.Š, E.A., i A.K., Niš.

svedoči primer A.K, koja je na konsultacijama doživela da joj profesor kaže da, umesto studiranja, treba da "rađa decu" i "čuva ovce."⁷ Pored toga, Romkinje u školi uvek moraju da dokazuju da su jednake sa ostalima i rade puno više od ostalih da bi dobile iste ocene.⁸ Očigledno je da romskim devojkama i devojkama brojne teškoće stoje na putu do svedočanstva ili diplome.

Diskriminacija u zapošljavanju

Loša obrazovna slika obavezno vodi do velike nezaposlenosti, pogotovo ako se radi o zajednici koja je izložena diskriminaciji kako tokom procedura zapošljavanja, tako i na radnim mestima. Prema podacima UNDP, stopa nezaposlenosti u romskoj zajednici u Srbiji (39%) je znatno viša nego kod ostalih neromskih grupa (15%). Isti statistički izvor tvrdi da je čak 43% posto Roma muškaraca nezaposleno, u odnosu na 34% nezaposlenih Romkinja. Treba, međutim, uzeti u obzir i činjenicu da veoma veliki procenat Romkinja čine domaćice, osobe koje ne ostvaruju nikakve prihode – čak 29%, dok je postotak muškaraca u istoj kategoriji samo 1%. Dalje, podaci razdvojeni po polu takođe ukazuju da u romskoj zajednici zaposlenih žena ima četiri puta manje nego zaposlenih muškaraca. One Romkinje koje na neki način privređuju ostvaruju u proseku znatno manji mesečni prihod (73 evra) u poređenju sa muškarcima iz svoje etničke zajednice (109 evra) ali i ženama iz neromskih zajednica (163 evra).

Mnoge Romkinje intervjuisane u okviru ovog istraživačkog projekta nikada nisu imale nikakav posao. Odgovor koje najčešće dobijaju jeste da "za Cigane nema posla". J.M. je, na primer, vlasnik firme iz Trstenika u telefonskom razgovoru pozvao da dodje na razgovor, a kada se pojavila rekao joj je da "ne prima Cigane."⁹ U slučaju da dobiju posao, Romkinjama zaposlenje i dalje ostaje nesigurno. Tako su S.J, Z.P. i K.P. iz mesta Blace u septembru prošle godine dobile posao u privatnoj fabrici za preradu paprike.¹⁰ Nakon dva dana rada, rečeno im je da više ne dolaze na posao. Kada su zatražile objašnjenje, direktorova supruga im je saopštila da "neće da joj diraju papriku smrdljivim rukama" i da će na njihovom mestu zaposliti Srpkinje. Ista osoba je kasnije istraživačicama rekla kako je fabrika privatna i da time oni imaju "potpunu slobodu u izboru radnika". U sličnoj situaciji našla se i D.S. iz Jagodine, koja je u aprilu 2006. dobila posao kao čistačica u frizerskom salonu.¹¹ Nakon deset dana vlasnica salona joj je dala otkaz, uz tvrdnju da su "Ciganke prljave" i da ne znaju da čiste. Vlasnica je kasnije istraživačicama rekla i sledeće: "Činjenica je da su Cigani aljkavi, nemam ni poverenja u

⁷ Intervju Ženskog prostora sa A.K, Niš

⁸ Intervju Ženskog prostora sa R.S, Vranje i S.M, Zaječar .

⁹ Intervju Ženskog prostora sa M.J., Trstenik

¹⁰ Intervju Ženskog prostora sa S.J, Z.P. i K.P, Blace

¹¹ Intervju Ženskog prostora sa D.S, Jagodina

njih, možda mi pokrade neka Ciganka salon i onda šta ću ja. Doduše, dok je čistila D. nisam primetila da mi je nešto falilo u salonu, ali nisam htela da rizikujem sa njom". Ovakvi slučajevi ukazuju na veliku potrebu za antidiskriminacionom legislativom u oblasti rada i zapošljavanja. Diskriminaciju Roma sprovode i oni koji Romima po pravilu treba da pomognu da dodju do posla – službenici lokalnih kancelarija Nacionalne službe za zapošljavanje. Na primer, u jednom takvom slučaju iz marta 2006, službenica iz Niša je Romkinju S.S. izbacila iz kancelarije uz vređanje da ova "smrdi".¹²

Problemi u pristupu zdravstvenoj zaštiti

Teška finansijska situacija mnogih Romkinja umnogome utiče na njihovu lošu zdravstvenu sliku: prema UNDP podacima, više od polovine romskih domaćinstava (55%) je u prethodnoj godini doživelo situaciju da nisu mogli da priušte kupovinu prepisanih lekova za nekog člana domaćinstva. Tek 60% Romkinja koje su u nekom momentu te godine bile bolesne je zaista i potražilo pomoć lekara; 10% Romkinja je doživelo situaciju da im zbog nedostatka odgovarajućih isprava nije pružena medicinska pomoć.

Pored toga, mnoge Romkinje se žale na razne vrste kršenja prava od strane medicinskog osoblja. U nekim slučajevima, zdravstveni radnici ispoljavaju izuzetno negativne predrasude o Romkinjama. Kada je u decembru 2005. J.J. iz Vlasotinca zamolila lekara da joj izda uverenje koji je tražio lokalni Centar za socijalni rad, a koji joj je omogućavao operaciju u Beogradu, lekar je odbio da to uradi, tvrdeći da "Cigani samo traže neke pare" i da su "u stanju i da izmisle da su bolesni samo da bi dobili pare."¹³ U posebno teškoj situaciji su Romkinje prisilno vraćene u Srbiju iz zapadne Evrope po ugovorima o readmisiji, jer najčešće nemaju ni novac ni regulisano zdravstveno osiguranje. Takav je bio slučaj N.K. iz Prokuplja, koja je u martu 2006. doživela nervni slom tokom deportacije iz Nemačke u Srbiju.¹⁴ Kada je nakon dolaska u Prokuplje suprug odveo u hitnu pomoć, dežurni lekar ih je uz vik uzbacio napolje nakon što je čuo da N.K. nema zdravstveno osiguranje a da ne može ni da plati za injekciju, jer hitna pomoć nije "socijalna služba." Kako mnoge Romkinje ne poznaju sistem zdravstvene zaštite, time je njihova diskriminacija olakšana.

Nesigurnost stanovanja

Na zdravstvene prilike u mnogim romskim porodicama neospornu utiču i nestandardni uslovi stanovanja, koji su često izuzetno loši: po tvrdnjama UNDP, 50% Roma stanuje u nehidijenskim naseljima, a samo 77% ima tekuću vodu u kući. Mnoga romska naselja i

¹² Intervju Ženskog prostora sa S.S, Niš

¹³ Intervju Ženskog prostora sa J.J, Vlasotince

¹⁴ Intervju Ženskog prostora sa N.K, Prokuplje

nastambe nisu legalni, što njihovim stanarima uzrokuje stalnu nesigurnost i strah od deložacija. Takav je slučaj S.D. iz Vlasotinca, koja stanuje u maloj i neuslovnoj kućici znatno oštećenoj poplavama iz 1998. Početkom marta 2006. posetio je lokalni inspektor sa rešenjem za iseljenje koje nije mogla da dobije i pročita, a koji je nazvao "starom Cigankom" i naredio joj da "kupi prnje i izlazi napolje".¹⁵ S.D. i njena porodica i dalje žive u strahu od deložacije. U sličnom položaju je i M.M. iz Trstenika, koja stanuje u prostoriji površine 5m² bez struje i vode. U februaru 2006. nepoznati muškarci su joj zapretili da se mora iseliti, jer se vlasnik parcele vraća iz inostranstva i "ne želi da vidi limeni kućerak u kome žive neki prljavi Cigani".¹⁶ M.M. se obratila za pomoć Centru za socijalni rad, gde joj je obećan smeštaj "čim se stvore mogućnosti." Rasna diskriminacija je prisutna i u međususedskim odnosima, jer neromi često "neće Cigane u komšiluku."¹⁷ Kršenje prava na stanovanje je naročito problematično u slučajevima samohranih majki i žena koje žive same.

Dodela socijalne pomoći

Kako mnoge Romkinje ne ostvaruju nikakve ili vrlo niske prihode, veliki broj se obraća za pomoć socijalnim ustanovama. Prema tvrdnjama Romkinja ispitanih tokom istraživanja Ženskog prostora, mnogi zaposleni pri socijalnim ustanovama ispoljavaju negativne predrasude prema Romkinjama i vređaju ih na toj osnovi. L.L. iz Jagodine je u februaru 2006. došla u kancelariju službenika lokalnog Centra za socijalni rad da bi dobila neke informacije ali je grubo izvređana i isterana napolje.¹⁸ Istraživačice koje su posetile pomenutog službenika su takođe izbačene iz kancelarije uz zahtev da se "bore za prava Roma na nekom drugom mestu". Č.S. iz Kuršumlje je u martu 2006. isto tako izbačena iz lokalnog Centra za socijalni rad sa rečima: "Izlazite napolje, prljavi Cigani. Samo dolazite i tražite, kukate."¹⁹ Službenik Fonda za penziona i invalidsko osiguranje u Pirotu je istraživačicama Ženskog prostora izjavio kako su "ti Cigani jako prosti, nekulturni i bezobrazni."²⁰ Neki od relevantnog osoblja smatraju da Romi nemaju pravo na socijalnu pomoć te odbijaju da im pomognu, na proizvoljnim osnovama. Tako je A.E. u januaru 2006. u niškom Centru za socijalni rad zatražila formulare za jednokratnu novčanu pomoć, na šta joj je službenica uzvratila da treba da proda prsten na ruci, uz

¹⁵ Intervju Ženskog prostora sa S.D, Vlasotinca

¹⁶ Intervju Ženskog prostora sa M.M, Trstenik

¹⁷ Intervju Ženskog prostora sa S.S, Niš

¹⁸ Intervju Ženskog prostora sa L.L, Jagodina

¹⁹ Intervju Ženskog prostora sa Č.S, Kuršumlja

²⁰ Intervju Ženskog prostora sa S.M, Piro

komentar da Romi "vole da se kite zlatom a da nemaju za hleb."²¹ Nije poznato, međutim, od kada je nošenje venčanih burmi prepreka da dobijanje socijalne pomoći.

Zaključak: neophodne adekvatne strategije i zakonodavstvo

Kako to i rezultati istraživanja Ženskog prostora ilustruju, osnovna ljudska prava Romkinja se u južnoj Srbiji, ali i u ostalim delovima zemlje, krše na svakodnevnoj osnovi. U poslednjih nekoliko godina, u Srbiji je nastao niz dokumenata i planova sa ciljem da se poboljša položaj romske zajednice. Proces je započet nacrtom Strategije za integraciju i davanje većih ovlašćenja Romima iz 2002. godine, koja se osvrće i na situaciju Romkinja i preporučuje neke programe za pomoć ženama. U januaru 2005. godine Vlada Republike Srbije je usvojila nacionalne akcione planove za obrazovanje, zdravstvenu zaštitu, zapošljavanje i stanovanje Roma, u skladu sa svojim obavezama u okviru Dekade za inkluziju Roma. Međutim, i pored očiglednih uloženi napor, mora se primetiti da Strategija za Rome nikada nije usvojena od strane državnih organa, a da usvojeni akcioni planovi ne sadrže elemente rodne ravnopravnosti i u velikom delu ignorišu specifičnu situaciju Romkinja. Nacionalni akcioni plan za specifičan položaj Romkinja, nastao u martu 2005, jedini je akcioni plan napisan u zemljama Dekade Roma koji se bavi položajem žena. međutim taj plan još uvek nije usvojen i nije poznato da li će u budućnosti uopšte doći do njegovog usvajanja.

Na kraju, treba dodati i da u Srbiji generalno trenutno ne postoji zakonska osnova za efikasnu zaštitu od diskriminacije ni po rodnoj, ni po rasnoj osnovi. Naime, predlog zakona o rodnoj ravnopravnosti, napisan od strane grupe nevladinih organizacija okupljenih oko Koalicije protiv diskriminacije, ušao je u skupštinsku proceduru u maju 2006. godine ali je u junu povučen iz iste. Pored toga, najnoviji nacrt zakona protiv diskriminacije, koji je pod okriljem Službe za ljudska i manjinska prava i Programa Ujedinjenih nacija za razvoj (UNDP) pripremila ekspertska radna grupa, predstavljen je stručnoj javnosti tek početkom decembra 2006. godine. Predviđeno je da će korigovani model tog zakona biti upućen na razmatranje Venecijanskoj komisiji i Savetu Evrope, a potom i Vladi Srbije.²² S obzirom da se borba protiv diskriminacije u Srbiji očigledno ne smatra prioritetnom oblašću, ne postoje indicije kada će bilo koji od ovih zakona konačno stići do Narodne skupštine Srbije. Dokle god u Srbiji bude nedostajala osnovno antidiskriminaciono zakonodavstvo, Romkinjama će biti uskraćeni izuzetno bitni instrumenti u borbi protiv rasne i rodne diskriminacije kojima su izložene.

²¹ Intervju Ženskog prostora sa A.E, Niš

²² "Protiv diskriminacije: zakon i primena", *Vreme*, Beograd, 21.12.2006.

Romkinje i zaštita od nasilja

Romkinje su višestruko diskriminisana grupa u našem društvu. Sa jedne strane, diskriminisane su na rasnoj/nacionalnoj osnovi kao najvidljivija marginalizovana grupa. Vidljivost Romkinja kao «drugačijih» u Srbiji je usled boje kože, veroispovesti, imena i prezimena i uslova života, ali isto tako Romkinje jesu žene koje doživljavaju diskriminaciju u javnoj sferi i na osnovu roda. I u porodici i zajednici, Romkinje se suočavaju sa predrasudama na rodnoj osnovi, one su žrtve nasilja od strane parnera, partnerove porodice, oca, braće i rođaka. Romkinje, kao pripadnice najsiriomašnije grupe u Srbiji, a isto tako i najniže obrazovane, sa diskriminativnim tretmanom u institucijama, najčešće ostaju u situacijama nasilja i ne traže, a često i ne dobijaju, adekvatnu pomoć.

Istraživanje organizacije Ženski prostor iz Niša, koje je rađeno na uzorku od 200 ispitanica u romskom naselju Stočni trg u Nišu, 2001. godine je za predmet istraživanja imalo oblike nasilja koje se vrši nad ženama u porodici, izvršioce nasilja, period trajanja nasilja, odnos relevantnih institucija i okoline prema nasilnicima i žrtvama nasilja, strategije preživljavanja i odbranu od strane žrtvi nasilja. Takođe su se ispitali i stavovi žrtava nasilja prema muškom nasilju nad ženama kao i tradicionalno prenošenje uloge žrtve među generacijama žena (odnos: majka – kćerka, svekrva – snaha).

Romkinje se jako malo usuđuju da govore o nasilju koje trpe i to iz više razloga:

- neprepoznavanje nasilja
- tradicionalno/patrijarhalno shvatanje nasilja prema ženama
- strah od odbacivanja iz zajednice ukoliko se usprotive
- strah od gubitka socijalnog/materijalnog statusa itd.

Uočeno je da je tek nakon sticanja poverenja u aktivistkinje/organizaciju koja je sprovela istraživanje došlo do toga da žene slobodnije govore o pretrpljenom nasilju i same ga prepoznaju.

Tipovi nasilja u porodici, vreme trajanja nasilja, ko su nasilnici

Od anketiranih ispitanica dobijeni su podaci da 100% ispitanica doživljava ili je nekada doživljavalo psihičko nasilje i 94% fizičko. Neke od tih 6% koje su se izjasnile da nikada nisu bile u situacijama fizičkog nasilja su iznele da im muž udari šamar «ponekad u šali», ali to nisu ocenile kao nasilje.

Od onih koje su se izjasnile da trpe fizičko nasilje, 98% njih je dalo pozitivan odgovor da trpe nasilje od strane supruge. Kao najčešći razlog pominju alkoholizam od strane bračnog druga kao i postojanje ljubomore, i slično. Svaka četvrta žena je trpela fizičko nasilje i od

strane svekra dok je čak 45% trpelo psiho-fizičko nasilje od strane svekrve. Kao ostali nasilnici u okviru porodice navode se deveri i zaove (15%), a u jednom slučaju se kao nasilnik pojavljuje i suprugov deda.

Jako je mali broj žena u svom iskustvu prepoznalo nasilje pre udaje mada je u izvršenoj anketi oko 90% žena koje trpi fizičko nasilje, reklo da njihovi muževi tuku i njih i njihovu decu a isto toliki procenat da su njihove majke trpele nasilje od strane svog muža te se nameće zaključak da su ispitanice trpele nasilje od detinjstva.

Vremenski period koje su provele u okruženju punom nasilja se kod svih ispitanica poklapa sa periodom trajanja bračne zajednice (najkraći period od 1,5 godine dok je najduži 30 godina), 32% je reklo da fizičko nasilje sa godinama jenjava ali da psihičko ne prestaje.

Na pitanje da li trpe ekonomsko nasilje potvrdno je odgovorilo 65% ispitanih Romkinja. Oblik ekonomskog nasilja koji se ovde pojavljuje je generalno siromaštvo a uzimajući u obzir da Romkinje u velikom procentu nisu zaposlene ovaj oblik nasilja se najviše ogleda u: snalaženju za novac sezonskim ili nekim drugim poslovima i uskraćivanjem prava da same raspolazu zarađenim novcem, ili gubitku dostojanstva, nemaštini, primoranosti da brinu o porodici sa malim doprinosom od strane bračnog druga, i sl. Žene koje su se izjasnile po pitanju ekonomskog nasilja govore o iskustvima gladi, poniženja itd. Jako je čest slučaj kockanja od strane muškaraca a isto tako i «preuzimanja» novca od strane svekra ili svekrve. Vrlo mali broj romskih žena je želelo da razgovara po pitanju seksualnog nasilja. Kao glavni razlog je neprepoznavanje ove vrste nasilja i uverenje da je ženina dužnost da udovoljava svome suprugu. Jedna od ispitanica je dala odgovor da je trpela seksualno nasilje u okviru porodice od strane svekra. Ostale (20%) su rekle da su doživele silovanje u braku.

Što se tiče incesta, nijedna od žena nije želela da govori o ličnom iskustvu mada je 40% reklo da zna primere incesta iz neposredne okoline (komšiluka, daljih rođaka itd.).

Odnos romske zajednice prema nasilju u porodici

Ukupno 49% žena je reklo da nikada niko nije razgovarao sa njom o pitanju nasilja koje trpi i da je to čuvano kao tajna. Ostale su navele da im je savetovano da ostave muža (12%), ili da su imale zaštitu od porodice (24%) ili razumevanje komšija (15%). Nevladine organizacije koje se bave romskim ljudskim pravima, a koje ne poznaju feminističke vrednosti i principe u svom radu ne prepoznaju nasilje u porodici kao poseban problem.

Žensko viđenje nasilja

Ispitanice su u 54 % rekle da žena ne mora i ne treba da trpi nasilje, 1% da je žena dužna da trpi, a 43% da žena mora sve da trpi ako ima decu. Kao važan faktor za ostajanje u situacijam nasilja je i to da se žene boje da im muževi neće dati decu, a u velikom broju slučajeva muškarci smatraju da imaju prava da oteraju ženu i da samo oni imaju pravo nad decom.

Ono što utiče na ostajanje sa nasilnikom i stava da mora da se trpi zbog dece je i totalna ekonomska zavisnost i siromaštvo.

Zanimljivo je da 36% ispitanica kaže da njihove kćerke trpe nasilje ali da one trebaju da ostanu u braku sa nasilnikom, 4% je reklo da ne zna da li im kćeri trpe nasilje, 38% su protiv toga da njihove kćeri budu izložene nasilju ili da «toliko pate kao i one same», mnoge su prihvatile svoje kćeri koje su u fazama napuštanja i vraćanja muževima, a ostale nemaju udate kćeri.

Što se tiče snaha 29% ispitanica je reklo da njihove snahe ne trpe nikakve oblike porodičnog nasilja, 8% da trpe od njihovih sinova dok su ostale pri stavovima da ne bi dozvolili svojim sinovima da im maltretira snahu, mada su napomenule da se one same jako često svađaju sa svojim snahama i to u 2%. Snahe nema 11% ispitanica. U ovom slučaju treba pomenuti tradicionalnu netrpeljivost između svekrve i snahe i znati da je uloga koje svekrve imaju za njih počasna i da one same svesno žmure na nasilje koje mlađa žena trpi u porodici, a jako često i same učestvuju u nasilju nad njima. Uobičajeno je mišljenje da snaha treba da zameni svoju svekrvu u kućnim poslovima a svekrva dobija bolji društveni položaj. Ona može u tom periodu da odlučuje a mlađi muškarci i žene su dužni da slušaju starije, te svekrva počinje da odlučuje o onome što je sama propuštala u svojoj mladosti (dopuštanje snahi da posećuje svoje roditelje, pitanja o rađanjima i abortusu snahe, itd.). Starija žena postaje skoro jednaka muškarcima, a takvo mišljenje ima korena u podeli na nečiste i čiste žene tj. reproduktivno sposobne i one druge. I sama struktura porodice u romskim zajednicama doprinosi ovakvom stanju. Romi, kako je slučaj u istraženom naselju Stočni trg, žive u nekoj vrsti rodovske zajednice (srodničko-rezidencijalna), te su bitne generacijske uloge. Nije bilo slučajeva izjašnjavanja da žena trpi nasilje od strane mlađeg muškarca nakon udaje, mada se veliki broj ispitanih žena izjasnio da zna za primere iz naselja kada sin tuče i ženu i majku.

Borba protiv nasilja i obraćanje institucijama za pomoć

Po pitanju borbe protiv nasilja sa kojim su se susretale ili se još uvek susreću 72% nije nikada ništa uradilo po tom pitanju, («mužu da zovem miliciju, gde to ide?») 47% je odlazilo na kratko od kuće kod svojih roditelja i ubrzo se ponovo vraćalo nasilniku («otišla bih kad bih imala gde da odem») a 21% je zauvek odlazilo od nasilnika. Većina žena koja je ostavila muža nasilnika se kasnije ponovo udala i ponovo se susretala sa nasiljem u porodici ali se 1% žena odlučilo da napusti drugog muža («da ostavim i ovoga muža, sramota je, šta će ljudi da kažu»). Kao glavni razlog za to je patrijahalna sredina i osećaj stida. Kao relevantne institucije kojima su se žene obraćale su milicija i sud, mada se za taj korak odlučilo tek 6% žena. U slučaju obraćanja miliciji za pomoć u 2 od 6 slučajeva milicija nije ni došla dok su kod 4 slučajeva odveli muža na 2-3 sata u

milicijsku stanicu. U 2 slučaja je milicija pozvana od strane komšija, a ne od žrtve nasilja. Po pitanju poznavanja ženskih grupa koje se prevashodno bave pitanjima rešavanja nasilja kao što je SOS telefon 100% žena je reklo da nikada nisu čule za takve grupe. Napominjemo da se istraživanje bavi ispitanicama koje žive u siromašnom naselju i koje u većini kuća nemaju telefon.

Novije istraživanje-Iskustvo SOS telefona na romskom jeziku

Od 20.2.2006 do 31.12.2006.godine, kada je otvoren prvi SOS telefon za Romkinje i decu žrtve nasilja u Evropi, koji radi pri Udruženju Romkinja Osvit iz Niša, javilo se 163 žrtava nasilja. Za prva tri meseca postojanja projekta SOS telefona, aktivistkinje Osvita su anketirale 500 pripadnica romske nacionalnosti u 3 romske mahale u Nišu. Rezultati anketa su: 40% Romkinja trpi svakodnevno nasilje, 60% najmanje jednom nedeljno, dok 90% ispitanih Romkinja ne prepoznaje nasilje koje nije fizičko (psihicko, ekonomsko i seksualno). Seksualno nasilje prepoznaju kao silovanje van partnerskog odnosa, ili kao vid trgovine ljudima, smatrajući da nemaju prava da karakterišu silovanje u braku kao nasilje.

Podaci dobijeni od kasnijeg istraživanja iz 2006/07. se poklapaju sa istraživanjem iz 2001. godine i to naročito u definisanju samog pojma nasilja u među Romkinjama. Veliki broj poziva SOS telefona za Romkinje u tako kratkom periodu je rezultat višegodišnjeg rada na terenu na temu ljudskih prava i stvaranje sigurnog prostora gde se mogu izneti problemi sa kojima se žene susreću.

Rad na suzbijanju nasilja, se ipak ne odnosi samo na homogene grupe, već to suzbijanje mora da obuhvati sve građane/ke, te su iskustva koja su prikupljena u organizacijama koje se bave zaštitom ljudskih prava Romkinja dragocena u utvrđivanju njihove specifičnosti.

P R E P O R U K E

- **Usvajanje antidiskriminacionog zakona od strane Skupštine Republike Srbije;**
- **Usvajanje zakona o rodnoj ravnopravnosti od strane Skupštine Republike Srbije;**
- **Donošenje novog zakona o stambenim odnosima, sa propisima za zaštitu lica koja su prinudno iseljena;**
- **Formiranje Saveta za međuetničke odnose u opštinama, a na osnovu čl. 67 Zakona o lokalnoj samoupravi;**
- **Formiranje komisija o rodnoj ravnopravnosti u opštinama i gradovima u kojima one ne postoje;**
- **Usvajanje Nacionalnog plana za žene od strane Vlade Republike Srbije;**
- **Usvajanje Akcionog Plana "Specifičan položaj Romkinja" izrađenog na osnovu Strategije za integraciju i davanje novih ovlašćenja Romima u okviru Dekade za inkluziju Roma.**

Udruženje Romkinja "OSVIT", Niš

Udruženje Romkinja "OSVIT" je osnovano 26.3.2005. godine kao udruženje građanki. Članstvo udruženja čine žene bogate iskustvom u romskom aktivizmu čiji je obrazovni nivo od četvrtog do sedmog stepena stručnosti. Članice udruženja su sticale iskustvo radeći kao novinarke u elektronskim medijima (imaju osvojenu nagradu na konkursu za emisiju – «Položaj Romkinje u društvu i porodici»), pohađale su sve seminare «Žene to mogu» kao i "Romkinje to mogu", imaju iskustva kao volonterke SOS-telefona za žene i decu žrtve nasilja, iskustva u pružanju socijalno pravne zaštite, zarad zadovoljavanja potreba Roma, sve seminare iz oblasti obrazovanja i saradnje sa romskim porodicama. Takođe dvogodišnje iskustvo javnog zastupnika u CAP projektu u organizaciji CARE International-a, kao i sve seminare u njihovoj organizaciji, seminare u organizaciji Ekumenske Humanitarne Organizacije, seminare u organizaciji OEBS-a i seminare za promovisanje i zaštitu prava osoba sa invaliditetom. Dve aktivistkinje su akreditovane trenerice, a dve radioničarke sa iskustvom.

Misija organizacije je emancipacija i društvena afirmacija Romkinja i dece kroz njihovo uključivanje u društvene, socijalne, ekonomske, obrazovne, kulturne i informativne tokove.

Udruženje Romkinja «OSVIT» se zalaže za razvoj i očuvanje kulture i tradicije, podizanje nivoa svesti kod Romkinja i mladog naraštaja Roma o važnosti obrazovanja, ekonomskoj jednakosti, za podizanje kvaliteta života romskih porodica, protiv nasilja, zanemarivanja i zlostavljanja u porodici i lokalnom društvu, kao i to da radi na zdravstvenom prosvetivanju i na unapređenju informisanja.

Radi brže i lakše integracije pripadnika romske populacije u savremene tokove društvene zajednice, svoje ciljeve Udruženje ostvaruje preko sledećih aktivnosti u skladu sa zakonskim odredbama i po potrebi u partnerstvu sa odgovarajućim institucijama i drugim organizacijama:

- organizuje seminare i edukacije, radi na uključenju Romkinja i dece u obrazovni sistem;
- posreduje pri zapošljavanju;
- na zdravstvenom prosvetivanju i aktivnostima vezanim za ženska, dečija i ljudska prava osoba sa invaliditetom;
- na unapređenju informisanja;
- aktivnostima vezanim za razvoj i očuvanje kulture i tradicije Roma;
- na programima za pomoć raseljenim i prognanim licima
- organizovanju kampanja.

Od samog osnivanja Osvit je uključen u Romsku Žensku Mrežu, Asocijaciju NVO-a RTV "Nišava" i Mreže za promovisanje prava dece sa smetnjama u razvoju u Srbiji.

U svom dosadašnjem radu istakle smo se realizujući samostalne projekte i projekte u partnerstvu: "SOS telefon za Romkinje i decu žrtve nasilja"-jedini u Evropi na romskom jeziku, traje 2006-2007 godina,"Unapređenje i zaštita opšteg i reproduktivnog zdravlja Romkinja" u partnerstvu sa Domom zdravlja Niš 2006-2007 godina,"Raširi mi krila" partneri su nam Ustanova za dnevni boravak omladine i dece sa posebnim potrebama "Mara", 2007 godina.

Od 20.2.2006 do 31.12.2006.godine SOS telefonu za Romkinje i decu žrtve nasilja javilo se 163 žrtava nasilja. Za prva tri meseca realizacije projekta aktivistkinje Osvita anketirale su 500 pripadnica romske nacionalnosti u 3 romske mahale u Nišu. Rezultati anketa su: 40% Romkinja trpi svakodnevno nasilje, 60% najmanje jednom nedeljno, dok 90% ispitanih Romkinja ne prepoznaje vrste nasilja (psihičko, ekonomsko i seksualno). Seksualno nasilje prepoznaju kao silovanje van partnerskog odnosa, ili kao jedan od vidova trgovine ljudima.

Humanitarno udruženje Roma

Humanitarno udruženje Roma je nestranačka, neprofitna, nereligijska i nevladina organizacija koja je registrovana 13.9.1999.g. pri Saveznom Ministarstvu. Imamo multietničko članstvo, sa 15 aktivnih članova i 40 volontera. Žene i mladi čine oko 70% članstva, lokalnog stanovništva i interno raseljenog sa Kosova. U našoj organizaciji su nepismeni i pismeni ljudi kao što su studenti, profesori, srednjoškolci, medicinske sestre, novinari, radnici, zanatlije. Svako ko poštuje principe interkulturalnosti, multietničnosti, jednakosti polova i demokratije, može biti član HUR-a.

Vizija:

"Humanost Upornost i Razumevanje"

Misija:

Naša misija je poboljšanje ekonomskog i socijalnog kvaliteta života Roma kao i svih drugih ugroženih grupa bez obzira na religijsku, etničku ili polnu pripadnost.

Ciljevi:

Nastavili smo da se bavimo potrebama marginalizovanih grupa - Romi, mladi, i žene u Srbiji i Crnoj Gori fokusirajući se na sledeće oblasti:

- Smanjenje siromaštva
- Povećanje pristupa zdravstvenim uslugama i edukaciji
- Animiranje i aktivno uključivanje mladih u rešavanju specifičnih problema mladih i rad na pitanjima vezanim za interkulturalnu svest, rešavanje sukoba, nenasilna komunikacija, razmena iskustava, znanja, informacija, uključivanje u aktivnosti Youth Programme-a
- Razvijanje bolje komunikacije, koordinacije i saradnje sa NVO, VO i medijima
- Povećanje nivoa svesti o ljudskim pravima, nasilju i zloupotrebi

Od 2000, HUR je NVO aktivna u sledećim oblastima:

- Žene – ljudska prava i ekonomskom osnaživanje (podizanje nivoa svesti Romkinja i ne-Romkinja kroz alternativnu edukaciju na raznim temama kao što su nasilje, zloupotreba i ženska prava, antitrafiking informativne kampanje, kursevi krojenja i šivenja i sl.)

- Mladi (programi u razvoju od 2005) – rad sa mladima na pitanjima vezanim za interkulturalnu svest, rešavanje sukoba, nenasilna komunikacija, razmena iskustava, znanja, informacija, uključivanje u aktivnosti Youth Programme-a i socijalne procese na svim nivoima.
- Komunikacija – Saradnja sa drugim NVO, institucijama, stranim i domaćim, rad na interkulturalnim projektima koji promovišu multietničnost i razvijanje međusobnog poštovanja i razumevanja, a protivu predrasuda i svih oblika diskriminacije i poboljšanje uslova socijalizacije Roma u društvo; umrežavanje sa drugim NVO i državnim institucijama; informacioni displej rada HUR-a; Redovna tromesečna razmena informacija sa lokalnim NVO kao i lokanom samoupravom.
- Smanjenje siromaštva– treninzi na temama kao što su započinjanje posla, veština, pisanje CV-a, intervju i sl.
- Jačanje kapaciteta volontera i NVO – treninzi, seminari, radionice i sl.

Udruženje građana "SASTIPE" – "ZDRAVLJE" Vranje

Organizacija je osnovana 2002. godine od strane desetine istomišljenika koji su želeli da rade na poboljšanju, pronalaženju preventive i ublažavanju zdravstvene slike Romkinja i Roma.

Ciljevi navedeni Statutom organizacije su:

- Zdravstvena edukacija Romkinja;
- Edukacija Romkinja o ženskim pravima;
- Prevencija nasilja nad Romkinjama.

Organizacija je do sada uspešno sarađivala sa mnogim međunarodnim i domaćim organizacijama, ali je isto tako samostalno izvodila niz projekata.

Partnerske organizacije uključuju: UNDP, ICS – Italijanski konzorcijum za solidarnost, OFER – Bujanovac, RKC – Vranjska Banja, Ženski romski centar "Bibija" – Beograd, Ženski prostor – Niš, Romkinje to mogu program, OEBS – Beograd, ABC – Vranje.

Organizacija ima iza sebe brojne aktivnosti izvedene od strane dobre strukture i organizovanosti Udruženja. Članovi udruženja su mladi, emancipovani i stručni ljudi koji svojim radom i volonterskim elanom daju Udruženju energiju i efikasnost.

Predsednik i kontakt osoba Udruženja "Sastipe" Vranje je Olivera Kurtić-Idić iz Vranja, ul. Andona Dukova br. 21. Telefoni za kontakt su 017/413-629, 064/401-64-67.

Udruženje Roma "Dukat", Kruševac

Udruženje Roma " Dukat " iz Kruševca postoji od 29. 08. 2002. godine. Od 2006. godine Udruženje je promeniło naziv u " Romano alav " - pripajanjem istoimenoj organizaciji, zbog prepoznavanja istih potreba i ostvarivanja zajedničkih ciljeva na teritoriji opštine Kruševac. Oblast delovanja organizacije je: promovisanje i zaštita ljudskih prava, obrazovanje, zdravlje i informisanje.

Ciljevi organizacije su :

1. Razvoj demokratije i društva u celini
2. Promocija i zaštita ljudskih i manjinskih prava s posebnim osvrtom na prava Romkinja
3. Učešće Romkinja u procesu donošenja odluka
4. Integracija nacionalnih manjina u društvo
5. Razvoj i podrška nezavisnim romskim medijima
6. Razvoj nevladinog sektora
7. Učešće u implementaciji i monitoringu programa vezanih za romska pitanja
8. Prikupljanje finansijskih i materijalnih dobara i dodela romskim i drugim organizacijama u cilju ekonomskog i kulturnog razvoja romske zajednice.
9. Razvoj tolerancije i multikulturalnosti između pripadnika različitih verskih, etničkih i nacionalnih zajednica

U organizaciji ne postoje stalno zaposleni dok je oko desetak članova aktivno.

Ženski prostor, Niš

Udruženje građanki Ženski prostor je upisano u registar Društvenih organizacija i udruženja građana koje vodi Ministarstvo za unutrašnje poslove Republike Srbije – Sekretarijat u Nišu pod reg. Br. 779 dana 16.4.1998. godine.

Osnivačice organizacije su aktivistkinje različitih ženskih grupa aktivnih na teritoriji grada Niša u periodu 1994-1998. koje su prepoznale i podržale potrebu za osnaživanjem žena iz marginalizovanih društvenih grupa.

Misija Ženskog prostora glasi: Osnažena Romkinja.

Ciljevi organizacije uključuju:

Poboljšanje kapaciteta Romkinja za uzimanje jednakopravnog učešća u svim sferama života.

Javnim zagovaranjem ostvariti društvo jednakih mogućnosti u svim relevantnim oblastima: zdravstvo, obrazovanje i vladavina zakona kroz građenje partnerstva sa vlastima gde su Romkinje jednake partnerke u procesu donošenja odluka.

Postizanje transparentnih mehanizma monitoringa, lobiranja i mogućnosti javnog zagovaranja u kojima su jednako predstavljeni i aktivno uključeni Romi oba pola.

Romkinje su zastupljene kroz adekvatne predstavnice/ke i aktivno učestvuju na svim nivoima vlasti.

Ostvarivanje uslova za ekonomsku nezavisnost i ravnopravnost žena, a posebno Romkinja.

Ženski prostor je organizacija koja postoji radi osnaživanja marginalizovanih žena. Kao primarna ciljna grupa su se vremenom izdvojile Romkinje koje žive u romskim naseljima kako u Nišu tako i u gradovima koje pokriva rad Ženskog prostora kroz mreže u kojima smo aktivne. Osnovne karakteristike ciljne grupe kojoj se Ženski prostor obraća su: ekstremno loši uslovi života usled siromaštva, neobrazovanosti, sveprisutnog rasizma i segregacije kako u mentalitetu većinskog stanovništva, tako i u svakodnevnoj praksi institucija.

Formiranjem mreže «Zajedno možemo» na teritoriji južne Srbije koja okuplja romske aktivistkinje i organizacije koje se bave pitanjima poboljšanja položaja Romkinja želimo da doprinesemo dodatno na organizovanju i ojačanju romsko-ženskog aktivizma.

Ženski prostor je učestvovao u izradi akcionog plana za rešavanje specifičnog položaja Romkinja pri Strategiji za integraciju i davanje novih ovlašćenja Romima.

Donatori koji su svojim doprinosom pomogli rad Ženskog prostora su:

Kvinna Till Kvinna, Švedska

Italijanski konzorcijum za solidarnost, Niš

Ženski fond – Rekonstrukcija

Fond za otvoreno društvo Beograd

Katolička služba pomoći Beograd

Star Delphi International

CIDA, Beograd

Open Society Institute, New York

Aktivistkinje koje su aktivne i svojim učešćem i nesebičnim zalaganjem doprinose radu mreže "Zajedno možemo" takođe dolaze iz Prokuplja – Mirjana Stanković i Ana Seferović, Leskovca – Anđa Mustafić, Vranja – Naca Kadrijević i Bujanovca – Rahmana Silistarević.

SADRŽAJ

Diskriminacija u obrazovanju	2
Diskriminacija u zapošljavanju	8
Diskriminacija u zdravstvu	15
Diskriminacija u oblasti stanovanja	21
Nasilje nad ženama	23
Dvostruka diskriminacija Romkinja u južnoj Srbiji	31
Prepreke na putu obrazovanja	32
Diskriminacija u zapošljavanju	33
Problemi u pristupu zdravstvenoj zaštiti	34
Nesigurnost stanovanja	34
Dodela socijalne pomoći	35
Zaključak: neophodne adekvatne strategije i zakonodavstvo	36
Romkinje i zaštita od nasilja	37
Tipovi nasilja u porodici, vreme trajanja nasilja, ko su nasilnici	37
Odnos romske zajednice prema nasilju u porodici	38
Žensko viđenje nasilja	38
Borba protiv nasilja i obraćanje institucijama za pomoć	39
Novije istraživanje-Iskustvo SOS telefona na romskom jeziku	40
Udruženje Romkinja "OSVIT", Niš	42
Humanitarno udruženje Roma	44
Udruženje građana "SASTIPE" – "ZDRAVLJE" Vranje	46
Udruženje Roma "Dukat", Kruševac	47
Ženski prostor, Niš	48

**Romska ženska mreža
ZAJEDNO MOŽEMO
Južna Srbija**

Priredile:

Vera Kurtić

Ana Zorbić

Marija Manić

Prevod:

Ana Zorbić

Tehnički urednik:

Srđan Pavlović

Izdavač/štampa:

PUNTA - Niš

Tiraž:

500

ISBN 978-86-85227-81-3